Контрольный экземпляр

Масса а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШОАТТА, 18 АВГУСТА, 1979 ШУ. ● № 99 (6074). ● Мах 2 кепиг.

ДИКА ХЬИЙКЪАБ СОМ А БАЬЦАДААРАШ А

Баьцадаараши соми кхебеш бa «Ассиновский» яхача совхозера къахьегамхой. Укх шера 609 гектара тIа дIадийна тайп-тайпара баьцадаараш: нарсаш, помидораш, хохаш, мерза сибахаш, кабачкеш, кабуц дика хьийкъа. Совхнарчуй дукха динагIа лел хьувкъам чуэцарей яа пачхаьалкхенна дIабалареи гIулакхаш. ХIанзле дIаеннай 1324 тонн нарсаш, 250 — помидораш, 314 — хохаш, 130 — сибахаш, 1035 тонн кабачкеш. Деррига дIаедена баьцадаараш дIалаьрхIача совхнарчул цхьа эзар тонн совгIа хул.

Уж толамаш совхоза къахьегамхошка доахаденнад кулгалхошеи парткомой оттаьча мероприятеех хьалхе а кхоачамаш а даь. социалистически ихь а йоаржаль барти цхьоагIои йолаш болхлой овуцагIбахарах.

Шоаш совхози болхлой болаш саьна хьинаре къахьегаш боахк баьцадааршш чуэцаш ГрозНИИ сотрудникаш а. СелоIачи деношка а тIехьа цIа ца болхаш 35—50 саг чуводаш кхо группа я аь, итт-итт дийнахьа къахьег цирех хIаране хувцаа луш. Цар беш болха геттара раьза ба совхоза кулгалхой. Ала хIама доацаш совхна саьна балхош ду Омскера баьхача студенташ а. Уж 480 сиг ва. Хьаьший повхьостало антув боахк ха дIа ца йохитащ ший хьанаьхь хьуавкъам чуэцара.

133 гектара тIа соммй бешамаш я. Сом а дика хьийкъиб. Из хIанала дIачубенаб 537 тонн, совхнарчул 161 тонн дукхагIа а болаш.

— Тха болхлоша дош денлад, — йоах совхоза директора Цибульнин Владимир Васильевича, — план 12000 тонн йолаш 15000 тонн баьцадаараши план 2300 йолаш 2500 тонн соми пачхаьалкхенна дIабала.

17 тонн план йолаш хIара гектара тIара 18,5 тонн сом, план 21,5 йолаш — 24,6 тонн баьцадаараш чуэц. Хьувкъам ишттa дикa хиннаб агротехнически динагIа йолча хана лаьттaш балаш, кхыдола балхаш, деш, цуя тIехьагIа удобренеш хийи тохара гIулакхаш мела ца дуташ къахьегарах.

Совхозе къаьстта гIоръльина я Ленинней Къахьегама Цеча Байракхен орденаш лелаеча Адуев Халида кулгалду 50 саг чувода бригада. Цо гIулакх деш я 43 гектар соммй бешамаш, 16 гектар баьцадаараш.

— Оаха лерхI хIара гектара тIара планал совгIа 18 тонн нарсаш, чуя, помидораш — 28, Iажаш — 10,4. Деррига саха чуийна баьцадааршш хургда 1795 тонн е 738 тонн планал совгIа, — йоах Адуев Халида.

Цу кулгалдеча бригадера эрсий а, нохчий а лаьча къаьмех бола я нах баттайна къахьегаш бо. Къаьстта хьинарс къахьегаш хиларах белгалбаьнна ба Межиева Лийно, Смородина Клавдия, Машева Сунивт, Джаубатарова Хадижат, Мосиенко Раиса, кхыбараш. Юкъера лаьрхIача 180 процент кхоачашъю бригада къахьегамхоша шоей дийнахьара нормаш.

93 гектара тIарча помидорашта доал деш я Бабаханов Абдулас кулгалду бригада. Цуйи совхозеерьарчжачa аха хьалхара моттиг хьекалй. 1,5 эзар сом ахча преми а луш. Вай республике итара динагIа баьцадьараш хьалкхбечарех цаI я из.

— План 23 йолаш оаха лерхI хIара гектара тIара 32 тонн помидораш чуя, ерригаш дIалаьрхIача пхьа эзар тонн планал совгIа хургья, — йоах Бабаханов Абдулас.

Цу бригаде къаьстта белгалбаьлла къахьегаш ба Нухаева Айшат, Бужаева Маймунт, Висхаджиева Раиса, Трущникова Зоя, Начхоева Али, кхыбараш.

Дика болх беш хиларах совхозе ювцаш я Шушарин Анатолий Никитовича кулгалду бригада а. Цул болхлоша хьалкхедаьл 60 гектара тIа «Подарок Молдавии» яхе мерза сибаз, 30 гектара тIа хохаш. Сихбенна шоей хьай тIара хьувкъам чуэцаш боахк болхлой.

Цхьабакьан, сибах мича дIачулургда ца хохаш мича дIачулургда ца хохаш йиcай бригада, мах бу организацеш а сибаз дIаэца тугаш яц. Цудухьа хьа ца доахкхаш латт хала хьалкхедаь из, кхаьча дуйх за йоллаше а.

Цу гIулакха гектара цха оорцагIйоала беза «Консерплодоовощ» яхача объединенера кулгалхой. Кхача дезачa дIакхачийта деза массанена шаш дола хала хьалкхедаь баьцадаараш.

С. АУШЕВ.

СУРТАШ ТIА: «Ассиновский» совхоза къахьегамхой: Сангиреева Джансари, Межиева Лийно, Мосиенко Раиса, Смородина Клавдия, Джубатирова Хадижат, бригадир Адуев Халид.

2. Шунарин Анатолий Николаевича бригадера хохаш тIаботташ эатт погрузчика.

Н. ПЛИЕВА суртш.

КОСМОСЕ АРА А БАЬННА БОЛХ БЕЛГА ТОЛАМЕ ЧАКХДАЬККХАД

ТАСС ХОАМ

«Салют-6» — «Союз-34» Iилма-тохкама комплекса экипажо орбитальни ийнь бу 171 ди-бийса да. 15 августе — дIаьххача ханара а низкъала в бола космически некъ чакхбала гарта тIерτача хана — Ляхов Владимир Афанасьевичен Рюмин Валерий Викторовечен космосе ара баьнна лоархIаме техническн экспериментаж кхоачашйир.

Космосе арабалара нерттера дехкараш малагIашдар аьлча, уж дар КРТ-10 яхача радиотелескопа антенна станцева тIера дIаяккхар, арахьара станцега хьажар, цу тIа оттаь Iилман аппаратура дIаяккхар.

1979 шера 9 августе радиотелескопана бу болх чакхбаьннача тIехьагIа хьайийлла цуй антенна станцех дIакъоастаеча хана агрегатни отсека хьалгIача хIамаех дIатоссаелар. Антенна шепаь дIа ца къастар бахьан долаш, космосе дIаара а баьнна, из дIадаккха лаьрхIар космонавташа.

Московски хаьнх 17 сахьати 16 минути яьлча космонавташа переходной люк хьайийллар. Бортинженер дIаараваьнна, хIамаш хьалуьцаш станце дIоахала дIаваха агрегатни отсека тIаиваьчар. Цу хана переходной отсека чура ара а ваьнна Ляхов Владимир плангIа с ола операцеш яра Рюмин Валерана ювлъостал деш вар.

Радиотелескопа антеннага а хьежа из станце арахьарча элементех дIатоссаеннача лаьрххIача инструментаца мукъаьккхар бортинженера. Цул тIехьагIа станцеяра дIакъоастайир из партIатта космосе делариа лаш.

Космосе арабаьннача хана космонавташа хьа а лаьха станце хьачуера микрометеорашта регистраци яра система прибораш, тайп-тайпара конструкционни оптически, теплозащитни, полимерни материалаш тIайоаза панелаш. Цу оборудованеех цхьаяраш космосе хиннай 1977 шера 29 сентябре станца урагIъяьйтача дена, вокхаш 1978 шера июле станцера шоаш космосе арабаьннача хана космонавташа Коваленкол Иванченковен оттаьяр.

Де деза балхаш чакхдаьккхачул тIехьагIа Ляхов Владимири Рюмин Валерийи переходной отсека юхабьхьар, цуйна фо чутехар, скафандраш тIера Iо а дьха станце помещене дIачубаьдар.

Космосе дIаарабаьнна ерриге 1 сахьати 23 минути ха яьккхар Ляхов Владимирен Рюмин Валерен.

Космосе арабаьннача хана тохнам бир скафандраштен цар системаштеи, станцел арахьа монтажни балхаш дара лаьрхIа йолча нердача инструменташтен приспособленештеи. Денали къонахчали гойташ экипажо толаме кхоачашйир белгальяь мел хинна мероприятеш.

Космосе ара а баьнна болх баьчул тIехьагIа могаш-маьрша ва В. А. Ляхови В. В. Рюмини.

Экипажо космосе ара а аьнна толаме болх баро хьахьоах станцел арахьа къахьегара оаш хьалаш Iалашду скафандраши системаши тешаме хилар, космосе Iилма - технически эксперименташи ремонтно - профилактически балхаши дара керда перспективаш кьаелл.

ЧАКХДАЬННАД ПОЛИТДИ

Самардийналхьа республике чакхдаьлр аргIанара политди. Предприятей, организацей, учреждений коллективашка, вах бахача моттигашка хьайьлаш деш хилар КПСС обкомни, горкомни комитета докладчикаш, министерствай ведомствай кулгалхой, партийни, комсомольски, профсоюзни болхлой, хIаьта ишта парте городской районни комитетий лектораш.

ХалкъабоахамА дукхача доакъошкарча дукха лоараш болча къахьегамхоштеи городашка а юрташка а бахача нахах хьалхашка кийцар «Советски саг — интернационалист, ший Даьхен патриот» яхача темах дола къамаьлаш. Къамаьлаш дараша ладугIаш бараштa дIайованийтар КПСС обкома III пленума материалаш, атеистически интернациональни ахстам балара дешаьх йола цуй решенеш.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ МОТТИГЕРЧА СОВЕТАШКА ДЕЧА ХОРЖАМИЙ ХЬАКЪЕХЬАРА

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика

ЗАКОН

РАЗДЕЛ I

ЮКЪАРА ПОЛОЖЕНЕШ

Статья 1. **Советски хоржамий система лардаш**

Нохч-ГIалгIай АССР Конституцега хьежжа Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий ерригача моттигерча Советашка депутаташ хорж: халкъа депутатий районни, городской, городашкарча районни, поселкови юртийи (станичи) Советашка массане а дакъа лоаццача, ийсача, духхьаларча харжара бокъой ларда тIа, къайлагIа кхаж а тоссаш.

Статья 2. **Массане а дакъа лоацаш харжара бокъо**

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий моттигерча Советашка депутаташ харжар массане а дакъа лоацаш да: Нохч-ГIалгIай АССР законо оттаьча порядкагIа, хьаькалах тувлабенна лаьрхIарашкара дIанийкхача, берригача 18 шу даьннача граждааний харжа а херже хила а бокъо я.

Нохч-ГIалгIай АССР граждааний харжара бокъонаш цхьанни а тайпера, юкъарчал долаш а доацаш а, ехха мукъалац хьабаьна моттиг, социальни имущественни хьал, расахи къамахи, кхал е маIа хилар бахьан долаш, образовани, мотт, диницара гIулакх, цу моттиге бахаш яькхья ха, лиладеча гIулакхий тайпех хьисапи бахьан долаш.

Статья 3. **Цхьатарра йола харжара бокъо**

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий моттигерча Советашка депутаташ харжар цхьатарра да: хIара харжархочун голос цаI я; хоржамаш цхьатарра бокъонаш йолаш дакъалоац берригача харжархоша.

Кхалнаьха а маIача наьха а харжара бокъонаш цхьатарра я.

Берригача граждааний йоаш а санна я военни гIулакхаш тIарча наьха харжаре бокъонаш.

Статья 4. **Духхьалара харжара бокъо**

Духхьалара хул Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий моттигерча Советашка депутаташ харжар: гражданишта юкъарчал доацаш шоаш хорж халкъа депутатий моттигерча Советашкара депутаташ.

Статья 5. **КъайлагIа кхаж тассар**

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий моттигерча Советашка депутаташ хоржача хана кхаж къайлагIа тосс: харжархой лоIама тIахьожам лоаттабелга дехк.

Статья 6. **РСФСР-ен кхыча союзни республикайи граждааний хоржамий бокъонаш**

РСФСР-ен кхыча союзни республикайи граждааний Нохч-ГIалгIай АССР гражданишта нийсса Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий моттигерча Советашка харжа а херже хила а бокъо я Нохч-ГIалгIай АССР территоре тIа.

Статья 7. **Хоржамий округашка гIолла хоржамаш дар**

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий моттигерча Советашка хоржаш бола депутаташ хоржамий округашка гIолла хорж. Хоржамий хIара округагара цхьа депутат хорж.

Нохч-ГIалгIай АССР граждании, массаза санна, халкъа депутатий шиннел дукхагIча Советашка хержа хила йиш яц.

Статья 8. **Хоржамий комиссешта хоржамаш дар**

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий моттигерча Советашка хоржамаш делга Iалашду общественни организацешкарча, къахьегама коллективашкарча, эскара доакъошка гIолла военни гIулакхаш тIарча наьха собранеш викалех вIашагIйохкача хоржамий комиссеша.

Статья 9. **Хоржамаш дара кийчо еч чакхдоахачен общественни организацешка, къахьегама коллективашка, гражданишта дакъалацар**

Советски Союза Коммунистически парте, профессиональни союзий, Кагирхой Еррийсоюзни Ленински Коммунистически Союза организацешта, кооперативни кхыча общественни организацешта, къахьегама коллективашта Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий моттигерча Советашка деш дола хоржамаш кийчдечеи чакхдоахачеи дакъалоац хоржамий комиссешкарча шоай викалашка гIолла а хIаьта ишта юкъарчал доацаш а.

Нохч-ГIалгIай АССР гражданишта хоржамаш дара кийчо ечеи чакхдоахачеи дакъалоац общественни организацешка, къахьегама коллективашка, эскара доакъошкарча военни гIулакхаш тIарча наьха собранешка, хоржамашта хьалхарча харжархой собранешка гIолла.

Статья 10. **Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий моттигерча Советашка депутаталла харжа кандидаташ оттабара бокъо**

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий моттигерча Советашка депутаталла харжа кандидаташ оттабе бокъо я Советски Союза Коммунистически парте, профессиональни союзий, Кагирхой Еррийсоюзни Ленински Коммунистически Союза организацей, кооперативни кхыча общественни организацей, къахьегама коллективий, хIаьта ишта эскара доакъошкарча военни гIулакхаш тIарча наьха собранеи.

Нохч-ГIалгIай АССР граждаништех общественни организацештех мукъа лу депутаталла харжа оттабаьча кандидатий политически, балха тIара, шоаех доахка гIулакхаш паргIатта массе оагIорахьарен дувца, хIаьта ишта бокъо а лу собранешка, кепайоазон тIа, телевиденеи радио гIоллеи агитаци е.

Харжархоша шоей депуташта наказаш тел. Хоржамашта хьалха еча харжархой собранешка хьачутел наказаш. Наказаш хьачудалара, дувцара, учет яра, кхоачашдара порядок Законо увттав.

Статья 11. **Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий моттигерча Советашка хоржамаш дарца дувзаденна дIадоладар пачхьалкхен чотагIа хул**

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий моттигерча Советашка хоржамаш дарца дувзаденна дIадоладар пачхьалкхен чотагIа хул.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий моттигерча Советашка депутаталла харжа оттабаьча кандидатийи харжархойи хоржамаш дирна дувзадена хIама доаде дезаш.

Статья 12. **Хоржамех дола законодательство толхадара хьалхара бехктохкам**

Хоржамий документаш юханачвахьа лаьха, хоршак хьа голхаш харцахьа лаьхIа, кхаж тассара къайлe бохаль е кхыча тайпара са Закон толхадаь бола хоржамий комиссей члена пачхьалкхени общественни органашка кулгалдеча гIулакхаш тIара нах, хIаьта ишта Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий моттигерча Советашка харжари хержа хилари йола ший бокъо паргIатта чакхъяккхари Нохч-ГIалгIай АССР граждании юкъьярле еш бола нах законо оттадаьча тайпара бехктохкаме ба.

РАЗДЕЛ II

ХОРЖАМАШ ДЕ ОТТАДАРЕИ ХОРЖАМИЙ ОКРУГАШ ВIАШАГIЙОХКАРЕИ ПОРЯДОК

Статья 13. **Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий моттигерча Советашка хоржамаш де оттадара порядок**

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий моттигерча Советашка хоржамаш цхьа ханна а ду, хIаьта уж де Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо отта а ду.

Хоржамаш хургдола ди белгалдарах дола Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ кепайоазон тIа арадоакх Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий моттигерча Советий полномочеш ха чакхъяла шин бетта кIезигагIа йоацаш ха йисача хана.

Статья 14. **Хоржамий округаш вIашагIйоахкар**

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий моттигерча Советашка депутаташ харжаш хоржамий округаш вIашагIйоахк:

халкъа депутатий районни Совете — 75-нетара 150-нега кхаччалца йола хоржамий округаш;

республикана кара йолча городий халкъа депутатий городской Совете — 75-нетара 500-нега кхаччалца йола хоржамий округаш;

района кара йолча городий халкъа депутатий городской Совете — 50-нетара 150-нега кхаччалца йола хоржамий округаш;

городерча халкъа депутатий районни Совете — 75-нетара 350-нега кхаччалца йола хоржамий округаш;

халкъа депутатий поселкови юртен (станични) Совете — 25-нетара 75-нега кхаччалца йола хоржамий округаш.

Укх статья тIа белгалбаьча бозбуна доазонашка халкъа депутатий хIара районни, республикана кара йолча городий городской Совет харжаш йолча хоржамий округай дукхала кIезигагIа бозбуна Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо оттаьбу, района кара йолча городий, городерча районни, поселкови, юртий (станични) халкъа депутатий Совет харжара — халкъа депутатий лакхехьа латтача Совета исполнительни комитето, бахача наьха дукхалга, территорега, моттигерча кхыча хьалашка хьежжа.

Хоржамий округаш халкъа депутатий йоагIа-йоагIача Совета исполнительни комитето вIашагIйоахк халкъа депутатий цу Совето чулоацача ерригача территоре тIа баха нах дукхалга кIезигагIа диллача цхьатарра чу а лоацаш. Хоржамий округий доазонаш белгалдеча хана теркалду административно - территориальни екъаяларий кхыйола башхалонаши.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума бокъонагIа халкъа депутатий моттигерча Советашка хоржамаш дара массаза санна йоацаш укх статья тIа лаьрхIарел кIезигагIа е дукхагIа вIашагIйохка йиш я хоржамий округаш.

Хоржамаш де оттадаьчул тIехьагIа пхелагIча денал тIехьа ца йоахаш халкъа депутатий йоагI - йоагIача Совета исполнительни Комитето кепатеха арайоах хоржамий округий спискаш.

РАЗДЕЛ III

ХОРЖАМИЙ УЧАСТКАШ

Статья 15. **Хоржамий участкаш вIашагIйохкар.**

Районий, городий, городашкарча районий территори хоржамий участкашта екъ кхажамаш чутессарах кхажамаш дархIара. Хоржамий участкаш ишта вIашагIйохк эскара доакъошка.

Санаторешкеи салаIара цIеношкеи, больницашкеи стационарни дарбан кхыча учреждениешкеи, йоккхийча машинаьккъа станцешка, аэропорташка вIашагIйохка йиш я хоржамий участкаш.

Статья 16. **Хоржамий участкаш вIашагIйохкара порядок.**

Хоржамий участкаш вIашагIйохк халкъа депутатий районни, городской (районашта карарча городашкара дIайийкхача), городашкарча районни Советий исполнительни комитеташа.

Эскара доакъошка хоржамий участкаш вIашагIйохк доакъой с войсковой соединеней командираш, халкъа депутатий Советий йоагIаш йолча исполнительни комитеташца дага а боалаш.

Хоржамаш хургдола ди белгалдаьчул тIехьагIа пхийтта ди далалехьа вIашагIйохк хоржамий участкаш. Эскара доакъошка, хIаьта ишта йоккхийча машинаьккъа станцешка, аэропорташка хоржамий участкаш цу юкъагIа вIашагIйохк, хIаьта цхьа нагтахьа йолча хана — хоржамаш хила пха денал кIезигагIа йоацаш ха йисача хана.

Халкъа депутатий йоагIаш йолча Совета исполнительни комитето района, города, городашкарча районий доазонашка хоржамий участкай цаI йола нумераци оттаю хIара хоржамий участка доазоний хьакъехьа бахача махага хоам бу, участкови хоржамий комиссий кхаж тассара кийчъяь помещении йола моттиг белгал а еш.

Статья 17. **Хоржамий участкаш вIашагIйохкара норнаш**

Нах бахача пункте е нах бахача пунктай группе хоржамий участкаш вIашагIйохк 100 сагал кIезигагIа 3000 сагал дукхагIа харжархой ца хуле.

Лоаман районашка хоржамий участкаш вIашагIйохка йиш я 20 сагал кIезигагIа боацаш харжархой хуле.

Эскара доакъошка хоржамий участкаш вIашагIйохк 20 сагал кIезигагIа 3000 сагал дукхагIа боацаш харжархой хуле.

Санаторешка, салаIара цIеношка, хIаьта ишта больницашка а кхыча стационарни дарбан учреждениешка а хоржамий участкаш вIашагIйохка мегаргья цига 50 сагал кIезигагIа боацаш харжархой хуле.

(ДIахододар 2-ча оагIо тIа).

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ МОТТИГЕРЧА СОВЕТАШКА ДЕЧА ХОРЖАМИЙ ХЬАКЪЕХЬАРА

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика

З А К О Н

РАЗДЕЛ IV

ХАРЖАРХОЙ СПИСКАШ

(ДIахьдолар. Доладар 1-ча оагIо тIа).

Статья 18. **Гражданаш харжархой спискашта юкъе баьхьара порядок**

Харжархой спискашта юкъебохийт хоржамаш хулача денга е цу дийнахьа 18 шу диза бола, спискаш оттаечи хана халкъа депутатий цу Совета территоре тIа (массаза е хаина) бахаш бола Нохч - ГIалгIай АССР беррига гражданаш. Нагахьа санна гражданин ваь ди, бутт бокъонца ховш беце из лоархI доагIача шера 1 январе ваь санна. Харжархо харжархой цхьан спискана мара юкъевахийта йиш яц.

Харжархой спискаш оттаяра эша харжархой учет лелаю халкъа депутатий городской, городашкарча районии, поселковии, юртийи (станичии) Советий исполнительни комитеташа.

Харжархой спискашта юкъебахийтац суда решенегIа е Нохч - ГIалгIай АССР унахцIено лораяра министерства вIашагIъеллача лорий комиссе заключенегIа хьаькъалах тувлабеннарех лаьрхIа бола гражданаш. Хьоахаьча заключенена раьза ца хилча латкъа йиш я районии (городской) халкъа суде.

Нохч - ГIалгIай АССР территоре тIа бахаш бола кхыча мехкашкара гражданаш гражданство йоацаш бола нахи харжархой спискашта юкъебахийтац.

Статья 19. **Харжархой спискаш оттаяр.**

Харжархой спискаш оттаю хIара хоржамий участие гIолла халкъа депутатий городской, городашкарча районии, поселковии юртийи (станичии) Советий исполнительни комитеташа. ЙоагI-йоагIача Совета исполнительни комитета председателен секретарен кIал кулгаш а яздеш.

Харжархой — эскара доакъошка военни гIулакхаш тIарчар спискаш уотта а ю кIал кулгаш а яздеш эскара доакъой командираша. Халкъа депутатий Советий исполнительни комитеташца дага а боалаш, цу спискашта юкъебахьа йиш я военни гIулакх дерий дезалхойи кхыбола харжархойи, нагахьа санна эскара доакъош латтача районашка уж бахаш бале. Эскара доакъошка бахаш боаца военни гIулакхаш тIара харжархой спискашта юкъебохийт уж бахача моттиге юкъарча бокъонех.

Санаторешка, салаIара цIеношка, хIаьта иштта больницешкеи кхыча дарбеи учрежденешкеи салоIаш е дарба дайташ болча харжархой спискаш уттаю уж учрежденеш тIайола территори карайолча халкъа депутатий Советий исполнительни комитеташа.

Харжархой тайпан цIерашц харжархой спискаш тIа дIаязъю алфавитни порядка тIа.

Статья 20. **Харжархой спискаш гражданашта дIайовзийтар.**

Харжархой спискаш хоржамаш хилалехьа 20 ди хьалха массанена дIайовзийта.

Харжархой спискаш оттаьча халкъа депутатий Совета исполнительни комитето юкъарчал довцаш е участкови хоржамий комиссеи гIолла харжархошка дIахойт спискаш йовза йиш йола моттиги хан.

Гражданашта харжархой спискаш йовзийтилга а уж нийса оттадьйий хьожалга а Iалашду йоагI - йоагIача Совета исполнительни комитета е участкови комиссе помещене чу.

Статья 21. **Харжархой спискаш тIа харцахьа доладоа латкъа граждании йола бокъо.**

ХIара гражданина латкъа бокъо лу списка юкъевахийта веце, харцахьа юкъевахийта вале е харжархой спискашта юкъера дIаваьккха вале, хIаьта иштта тайпан цIи, шийи цIи, даь цIи, харжархочох кхыйолаш дайнеш харцахьа язъяь яле.

Харжархой списка тIа харцахьа язьаьчук хьалхехьа заявлени язъе еза списк оттаьча халкъа депутатий Совета исполнительни комитете, эскара даькъа командирага, хIаьта шин денал дукхагIа йоацача хана цу тайпара заявлени къоастае, харжархой спискаш йоагIIача тайпара тоье, е цун заявлене тIа дувцар дIа ца эпарах корта болаш йолча решене копи заявлени язъяьчунна дIадала декхарийла ба уж.

Халкъа депутатий Совета исполнительни комитета решенена раьза воацар латкъа йиш я районии (городской) халкъа суде, хIаьта из кхаь денал дукхагIа йоацача хана жалоба къоастае декхарийла я. Районии (городской) халкъа суда решени дош хоададеш я. Суда решенега хьежжа харжархой спискаш сихха тоаю халкъа депутатий Совета исполнительни комитето.

Статья 22. **Кхаж тасса бокъо луш дола удостоверени.**

Массанега йовзийта харжархой спискаш араяьхачеи хоржамаш хулача денией юкъерча хана харжархочо ше хургволи моттиг хувцаш хуле участкови хоржамий комиссе цун дехарах кхаж тасса бокъо луш дола удостоверени дIалу цунна. Удостоверени дIалу харжархой спискага хьежжа, цу тIа йоагIIаш йола белгало а еш.

Кхаж тасса бокъо луш долча удостоверенега хьежжа харжархо хоржамаш хулача дийнахьа из кхаьчача моттигерча моллагIча хоржамий участке кхы тIа оттаьча харжархой спискана хоржамий комиссе оттаю. Харжархой список участкови хоржамий комиссе оттаю председателен секретарен кIал кулгаш а яздеш.

РАЗДЕЛ V

ХОРЖАМИЙ КОМИССЕШ ВIАШАГIЙОХКАР

Статья 23. **Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий моттигерча Советашка хоржамаш дара, йола хоржамий комиссеш.**

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий районии, городской, городашкарча районии, поселковии юртийи (станичии) Советашка хоржамаш чакхдахара вIашагIъехь хоржамий комиссеш:

районе, городе, городерча районе, поселкен юртсоветеи (станице) йоагI-йоагIа районии, городской, городерча районии, поселковии юртеи (станичии) хоржамий комиссеи;

хоржамий округе — окружной хоржамий комиссеи;

хоржамий участке — участкови хоржамий комиссеи.

Халкъа депутатий поселковии юртийи (станичии) Советашка хоржамаш дара хоржамий округашка окружной хоржамий комиссеш вIашагIйохкац. Окружной хоржамий комиссей функцеш кхоачашдо цу хоржамий округий территори чуйогIача хоржамий участкай участкови хоржамий комиссеша.

Статья 24. **Хоржамий комиссешта юкъебахийта викалаш оттабар**

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий моттигерча Советашка хоржамаш дара йола хоржамий комиссеш вIашагIъехк Советски Союза Коммунистически парте, профессиональни союзий, Кагирхой Ерригсоюзни Ленински Коммунистически Союза организацешкарча, кооперативни кхыча общественни организацешкарча, къахьегама коллективашкарча, эскара доакъошкарча военни гIулакхаш тIарчар собранеи викалех.

Халкъа депутатий районии, городской, городашкарча районии Советашка хоржамаш дара йолча районии, городской, городашкарча районии, поселковии юртийи (станичии) хоржамий комиссешка а окружной хоржамий комиссешка а бахийта викалаш оттабу районии, городской, городашкарча районии общественни организацей органаша, цар юкъхьанцарча организацеша, хIаьта иштта къахьегама коллективашен эскара доакъошкарча военни гIулакхаш тIарчар собранешен.

Участкови хоржамий комиссешка бахийта викалаш оттабу районии, городской, городашкарча районии общественни организацей органаша, цар юкъхьанцарча организацеша, хIаьта иштта къахьегама коллективашен эскара доакъошкарча военни гIулакхаш тIарчар собранешен.

Хоржамий комиссешка бахийта къахьегама коллективашкара викалаш оттабу профессиональни союзий фабрични, заводской, моттигерча комитеташа гулъеча коллективай юкъарча собранеша. Йоккхийча къахьегама коллективашка собранеш е йиш я цехашка, участкашка, сменашка, бригадашка, отделенешка.

Хоржамий комиссей состав кепатох массанена йовзийтар.

Статья 25. **Районии, городской, городашкарча районии поселковии юртийи (станичии) хоржамий комиссеш вIашагIйохкар**

Районии, городской, городерча районии хоржамий комиссе вIашагIйолл комиссе председатель, председателан заместитель, секретарь, 8—10 член юкъе а волаш.

Поселкови, юрта (станични) хоржамий комисси вIашагIйолл комиссе председатель, председателан заместитель, секретарь, 4—8 член юкъе а волаш.

Хоржамий комисси чIоагIъю йоагI-йоагIача халкъа депутатий Совета исполнительни Комитето хоржамаш де оттадаьчул тIехьагIа ворхI денал дукхагIа йоацача хана.

Статья 26. **Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий моттигерча Советашка хоржамаш дара йола окружной хоржамий комиссеш вIашагIйохкар**

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий районии, городской, городерча районии Советe хоржамаш дара йола окружной хоржамий комисси вIашагIйоля хIара хоржамий округе председатель, председателан заместитель, секретарь, 4—5 член юкъе а волаш.

Окружной хоржамий комиссе состав чIоагIъю халкъа депутатий йоагI-йоагIача Совета исполнительни комитето хоржамаш де оттадаьчул тIехьагIа пхийтта денал дукхагIа йоацача хана.

Статья 27. **Участкови хоржамий комиссеш вIашагIйохкар**

Участкови хоржамий комиссеш вIашагIйохк председатель, председателан заместитель, секретарь, комиссе 4—16 член юкъе а волаш, хIаьта 100-нед кIезигагIа харжархой чубогIуча хоржамий участкашка — председатель, секретарь, 1—3 член юкъе а волаш. Комиссе состав чIоагIъю халкъа депутатий районии, городской (района нерайола городаш йоацаш), городерча районии йоагI-йоагIача Совета исполнительни комитеташа хоржамаш де оттадаьчул тIехьагIа ткъаь итт денал дукхагIа йоацача хана.

Эшаш хуле халкъа депутатий Советий исполнительни комитеташа шерье йиш я йоккхийча машинаькъа станцешка, аэропорташка, хIаьта иштта участка территоре тIа нах баха вIашага моттигаш, геологически партеш, Iилман экспедицеш йолча вIашагIъехкача хоржамий участкай участкови хоржамий комиссей состав.

Участкови хоржамий комиссе председатель, е председателан заместитель, е секретарь производстверча е гIулакха тIарча декхарех мукъаволийт хоржамашта кийчо ечи уж чакхдоахачен юкъа 30 календарни дийнахьа, цо массаза бола беш йоача моттиго юкъера лаьрхIача доагIаш дола алапи а луш.

Статья 28. **Хоржамий комиссей составашта хувцамаш дара порядок**

Хоржамий комиссе председатель, председателан заместитель, секретарь е член комиссерча шин декхарех мукъаваьлийта бокъо я цун состав чIоагIъяьча органа, цо ше синача заявленегIа е из оттаьча общественни организаце, къахьегама коллектива, эскара доакъошкарча военни гIулакхаш тIарчар собране представленегIа. Хоржамий комиссе керда викал оттавелгеи комиссе составе из чIоагIвелгеи укх Законо оттаьча порядкагIа де доагIа.

РАЗДЕЛ VI

ХОРЖАМИЙ КОМИССЕЙ ПОЛНОМОЧЕШИ БАЛХА ПОРЯДОКИ

Статья 29. **Районии, городской, городашкарча районии, поселковии юртийи (станичии) хоржамий комиссей полномочеш.**

Районии, городской, городерча районии, поселковии юртийи (станичии) хоржамий комиссе:

а) района, города, городерча района, поселкаи юртсоветеи (станица) ерригача территоре тIа ер Закон кхоачашдара тIахьожам лоаттабу халкъа депутатий йоагI-йоагIача Советe хоржамаш дара кийчо ечеи уж чакхдоахачеи хана;

б) халкъа депутатий йоагI-йоагIача Советe хоржамаш дара йолча окружной хоржамий комиссейи участкови хоржамий комиссейи балха доссам тел;

в) халкъа депутатий йоагI-йоагIача Советашка хоржамаш дара йолча окружной хоржамий комиссеша, участкови хоржамий комиссеша, моттигерча пачхьалкхен, хIаьта иштта общественни органаша деча, хоржамаш дара кийчо ярцеи уж чакхдахарцеи дувзаденна долча дешаш хьакъехьа тоа машна ладугIи;

г) хоржамий комиссеш помещенешца, транспортаца, бувзамца Iалашъяра тIахьожам а лоаттабу хоржамаш материально-техническа даькъе Iалашдара хьакъехьарча кхыдолча дешашка а хьеж;

д) Iалашду Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совето оттаьча формагIа халкъа депутатий йоагI-йоагIача Советe хоржамаш дара хоржамий бюллетенаш хьаделга;

е) халкъа депутатий йоагI-йоагIача Советашка хоржамаш дара йолча окружной хоржамий комиссейи участкови хоржамий комиссейи харцахьарча гIулакхашта йола заявленеши жалобаши къоаста а ю цар хьакъехьа дош ховдадеш решенеш а ю;

ж) халкъа депутатий йоагI-йоагIача Советe хоржамаш дара итогаш ю;

з) халкъа депутатий йоагI-йоагIача Советe хержача депутаташта регистраци ю;

и) халкъа депутатий йоагI-йоагIача Совета мандатаи комиссега дIачу лу хIара хоржамий округе гIолларча депутатий полномочешка хьажара эшаш йола документаш;

к) укх Законага хьежжа кхыйола полномочеш кхоачашъю;

Статья 30. **Окружной хоржамий комиссе полномочеш**

Шин хоржама округа территоре тIа окружной хоржамий комиссе:

а) ер Закон кхоачашдара тIахьожам лоаттабу;

б) депутаталла оттабаьча кандидаташта регистраци ю;

в) цу хоржамий округе гIолла йолча хоржамий бюллетена текст чIоагIъю, участкови хоржамий комиссеш хоржамий бюллетенешца Iалашъю;

г) харжархой спискаш оттаярах уж массанена йовзийтарах тIахьожам лоаттабу;

д) участкови хоржамий комиссеша харцахьа даьча гIулакхех йола заявленеши жалобаши къестаю;

е) хоржамий округе гIолла хиннача хоржамий результаташ белгалъю;

ж) укх Законага хьежжа кхыйола полномочеш кхоачашъю.

Статья 31. **Участкови хоржамий комиссей полномочеш.**

Участкови хоржамий комиссе:

а) харжархошта харжархой спискаш дIайовлийтиларга чакхдоах, харжархой списка юкъе долча нийсадоаца рех йола заявленеш хьа а ю, список оттаьча халкъа депутатий Совета исполнительни комитетага тIема даькъа командирага хьажа уж дIачу а тел;

б) укх Закона 22-ча статья тIа белгалъяь моттигаш нийсъе гIо, харжархой спискага хьежжа харжархошта кхаж тасса бокъо луш дола удостоверенеш дIател;

в) хоржамий участке кхаж тасса бокъо луш дола удостоверенеш а долаш хьакхаьчача харжархой кхы тIа а список оттаю;

г) участкови хоржамий комисси йолча моттигахи цун балха ханахи, хIаьта иштта хоржамаш деча денахи кхаж тоссача моттигахи лаьца бахача нахага хоам бу;

д) кхаж тасса помещени кийчъелгеи хоржамий яьшкаш хьаелгеи Iалашду;

е) хоржамаш деча дийнахьа хоржамий участке кхаж тоссалга вIаштIехьдоакк;

ж) хоржамашта кийчо ярахи хоржама участке кхаж тоссалга вIаштIехьдаккхарахи долча дешаех йола заявленеши жалобаши къеста а ю, цар хьакъехьа решенеш тIа а нийю;

з) хоржамий участке депутаталла хIара кандидата тIехьа тесса кхажаш дагарду.

и) халкъа депутатий поселковии юртийи (станичии) Советашка хоржамаш дара йола окружной хоржамий комиссе полномочеш кхоачашъю;

к) укх Законага хьежжа кхыйола полномочеш кхоачашъю.

Статья 32. **Хоржамий комиссеша полномочеш кхоачашъяра порядок**

Хоржамий комиссе заседанеш гулъю цуя председатело, хIаьта правомочни лоархIаш а хул нагахьа санна царна юкъе даькъалоацаш комиссена чубоагIарех ахаел дукхагIа бараш хуле. Комиссе юкъарча составах дукхагIбараш раьза хиларга хьежжа гучахьа цхьалха кхаж тIасарца тIайно комиссе решенеш. Цун решенена раьза боацача комиссе членийн бокъо я къаьстта шоашта хеташ дар хьаала, из кулгайоазон формагIа протокола тIа дIаязде.

Шоай полномочей боарамашка тIайна йола хоржамий комиссей решенеш кхоачашъе декхарийла я ерригача пачхьалкхени общественнии органаш, предприятеш, учрежденеши организацеши.

Хоржамий комиссе решенена латкъа йиш я йоагI-йоагIача лакхехьа латтача хоржамий комиссега.

Статья 33. **Хоржамий комиссей балхах дар наха дIадовзийтар**

Хоржамий комиссеша балхача нахага хоам бу шоай заседанесхи тIанийцача решенеехи чакхйоахача мероприятеех лаьца. Комиссей заседанешка хила йиш я общественни организацейи къахьегама коллективайи викалаш, хIаьта иштта кепайоазон, телевидене, радио викалаш.

Статья 34. **Хоржамий комиссешта цар полномочеш кхоачашъеча гIо деллга**

Пачхьалкхени общественнии органаш, предприятеш, учрежденеш, организацеш, гIулакхера нах декхарийла ба хоржамий комиссешта цар полномочеш кхоачашъеча гIо де, цар балха эшаш йола сведенеши материалаши тела.

Хоржамаш дара кийчо ярцеи уж чакхдахарцеи дувзаденна долча дешай хьакъехьа хоржамий комиссе кхайка бокъо я, оттадаьча дешага хьажеи кхаь денал тIехьа ца доаккхаш хоржамий комиссена жоп дала декхарийла йолча, пачхьалкхени общественнии органашка, предприятешка, учрежденешка, организацешка, гIулакхерча нахага.

РАЗДЕЛ VII

ДЕПУТАТАЛЛА КАНДИДАТАШ ОТТАБАР

Статья 35. **Депутаталла кандидаташ оттабара порядок.**

Нохч - ГIалгIай АССР къахьегамхой депутатий моттигерча Советий депутаталла кандидаташ оттабу хоржамий округашка гIолла. Депутаталла кандидаташ оттабелга дIадолалу хоржамаш делга къоастадаьчул тIехьагIа пхийтталагIча дийнахьа деш, хIаьта чакхдоал хоржамаш де 25 ди хьалха.

Депутаталла кандидаташ оттабелга кхоачашду Советски Союза Коммунистически парте, профессиональни союзий, Кагирхой Ерригсоюзни Ленински Коммунистически Союза организацеша, кооперативни кхыйолча общественни организацеша шоай республиканска шоашта йоагI - йоагIача районии, городской, городашкарча районии органашка гIолла, къахьегама коллективаша, хIаьта иштта эскара доакъошкарча тIема гIулакх дерий собранеша.

Халкъа депутатий поселковии юртийи (станичии) Советашка депутаталла кандидаташ оттабелга кхоачашду иштта совхозий, колхозий производствени подразделенешка гIолла, юрташкеи кхыча нах бахача моттигашкеи гIолла граждании юкъарча собранеша а.

Къахьегама коллективашкара депутаталла кандидаташ оттабелга кхоачашду профессиональни союзий фабрични, заводской, моттигерча комитеташа гулъеча коллективай юкъарча собранеша. Йоккхийча къахьегама коллективашка собранеш чакхъяха мегаргья цехашка, участкашка, сменашка, бригадашка, отделенешка.

Депутаталла кандидаташ оттабара йола тIема гIулакх дерий собранеш гулъю тIема даькъа командованe. Эскара даькъе тIема гIулакх дерий юкъарга собрани чакхъякха вIаштIехьдоацаш дале собранеш подразделенешка гIолла чакхйоах.

Депутаталла кандидаташ оттабара йолча собранe вола хIара сага бокъо лу кандидатура ювцача дакъалаца, могаеш йола кандидатураш хьаллаца е уж юхаяхарах предложенеш тела.

Депутаталла кандидат оттаварах йола решени тIаэц собране доакъошхоех дукхагIбараш раьза хиларца е общественни организаце йоагIIаш йолча органа юкъарча состава дукхагIбараш раьза хиларца, хIаьта цу сахьате цу хьакъехьа хоам бу кандидаталла оттаьча сагага.

Депутаталла кандидат оттадарах протокол оттаду, цу тIа белгалъяь: кандидат оттаьча организаце цIи, собрани е заседани чакхъяькха моттиги хан, заседане е собране дакъа лаьцача наьха дукхал, кандидат оттавара раьза хилнача наьха дукхал, кандидата тайпан цIи, цIи, даь цIи, цун яьнна ха, кхоачашду гIулакхи баха моттиг.

Депутаталла кандидаташ оттабаьча общественни организацеша, къахьегама коллективаша, собранеша кепайоазонга, телевиденега, радиога информаце кхыча средствашка гIолла бахача нахага хоам бу депутаталла кандидаташ оттабаьрех лаьца, хIаьта иштта депутаталла кандидатий доверении нах харжа а йиш я.

Статья 36. **Депутаталла кандидаташ оттабьраш хьалхацара йола бокъо**

Кхыйолча общественни организацеша, къахьегама коллективаша е эскара доакъошкарча тIема гIулакх дерий собранеша оттаяь йола кандидатураш хьаллаца а, хIаьта иштта депутаталла кандидатий доверении нах харжа а йиш я общественни организацей, къахьегама коллективайи эскара доакъошкарча тIема гIулакх дерий собранеи.

Статья 37. **Депутаталла кандидат оттаварах йола решени юхаякхар. Кандидата шийн кандидатура юхаякхар**

Депутаталла кандидат оттаваьча общественни организаце, къахьегама коллектива, эскара даькъе тIема гIулакх дерий собране бокъо я хоржамаш хилалехьа йолча моллагIча хана депутаталла кандидат оттаварах йола шийн решени юхаякха. Цу деша хьакъехьара решени тIаэц депутаталла кандидат оттавара белгалъяьча порядкагIа, хIаьта йоагIIача окружной хоржамий комиссе дIачу а лу.

Хоржамаш хилалехьа йолча моллагIча хана шийн кандидатура юхаякха йиш йолаш ва депутаталла кандидат. Шийн кандидатура юхаяккхара хьакъехьара заявлени кандидато дIачулу окружной хоржамий комиссега.

Депутаталла кандидат оттаварах йола решени юхаяккхарах е кандидато шийн кандидатура юхаяккхарах окружной хоржамий комиссе хоам бу хоржамий округе бахача нахага.

Статья 38. **Депутаталла кандидаташта регистраци яра порядок**

Укх Законо дIадехарашка хьежжа депутаталла кандидаташ оттабаьрашта общественни организаце, къахьегама коллективано е эскара даькъе тIема гIулакх дерий собране аьча представленегIа йоагI-йоагIача хоржамий округа окружной хоржамий комиссе регистраци ю.

Депутаталла кандидаташта регистраци е йолаю хоржамаш хилалехьа 30 ди хьалха, хIаьта хоржамаш хила 20 ди эшаш аь йисте а йоаккх.

Окружной хоржамий комиссе заседане депутаталла кандидаташта регистраци ю ер документаш хилча: общественни организаце, къахьегама коллектива собране е эскара даькъе тIема гIулакх дерий собране е совхоза, колхоза производствени подразделене, юртарча е кхыча нах бахача пункташкарча граждании юкъарча собране йоагI-йоагIача органа укх хоржамий округе гIолла депутаталла кандидат оттаварах йолча заседане протокол; депутаталла кандидата цу хоржамий округе гIолла ше харжийта раьза хиларах йола заявлени. Депутаталла хIара кандидата регистраци ярах протокол оттаду хоржамий комиссе, цу йоагI-йоагIача хоржамий округе гIолла ше харжийта раьза хиларах депутаталла кандидата язъяьта заявленеца цхьана из дIадохьийт йоагI-йоагIача районии, городской, городерча районии, поселкай, юртий (станичии) хоржамий комиссега.

Укх Законо дIадехарашка хьежжа хоржамий цу округе депутаталла кандидаташ мел оттабаьрашта регистраци е декхарийла я окружной хоржамий комисси. Депутаталла кандидата регистраци е ца тигара хьакъехьа йоагI-йоагIача районии, городской, городерча районии, поселкай, юртий (станичии) хоржамий комиссега шин денал тIех ха юкъейолийташ жалоба язъе йиш я, хIаьта цун решени дош ховдадеш а я.

Халкъа депутатий районии Совета депутаталла кандидаташта регистраци яьрех йола даннеш йоагI-йоагIача окружной хоржамий комиссе кепатох.

Халкъа депутатий городской, городерча районии, поселка, юрта (станичии) Совета депутаталла кандидаташта регистраци яьрех йола даннеш йоагI - йоагIача городской, городерча районии, поселка, юрта (станичии) хоржамий комиссе кепатох. Ше кандидаталла оттаваьча хоржамий округа окружной е участкови хоржамий комиссена юкъехила йиш яц депутаталла кандидата. Депутаталла кандидат оттаваь а белгалъяьча комиссех цхьаннена юкъе латташ воле а саг из депутаталла кандидат оттавеш шехь а мукъавоалийт комиссе юкъа беча балхах.

Депутаталла кандидаташта регистраци яьча пхелагIча денал тIехьа ца доалийташ кепайоазон тIа хоам бу регистраци ярах, депутаталла кандидаташта регистраци яьрех даннеш а йолеш.

Депутаталла кандидат халкъа депутатий цхьан Совете цхьан хоржамий округе гIолла мара харжа йиш яц.

Депутаталла кандидат ше кандидаталла оттаваьча хоржамий округа окружной хоржамий комиссе е цу хоржамий округе гIолла голосовани вIаштIехьйоаккхача участкови хоржамий комиссена юкъе хила йиш яц. Депутаталла кандидат оттаваьи белгалъяьча цхьан комиссена юкъе волеи саг комиссерча декхарех мукъавоалийт депутаталла кандидат отварах цунна регистраци яьчул тIехьагIа.

Статья 39. **Юкъера дIаваьнначов меттел депутаталла кандидат оттавара порядок**

Депутаталла кандидаташта регистраци ю ха чакхъяьннача тIехьагIа депутаталла кандидат юкъера дIавоале, хIаьта нагахьа санна хоржамий округе кхыбола кандидаташ ца хуле, окружной хоржамий комисси йоагI-йоагIача районии городской комиссе пурамагIа общественни организацешка, къахьегама коллективашка, эскара доакъошкарча тIема гIулакх дерий собранешка кхайк депутаталла керда кандидат оттавар дехаш.

Нагахьа санна хоржамаш хилалехьа юхейисача хана депутаталла оттавеча кердача кандидата регистраци е а из вуаца а йиш ца хуле, хоржамий йоагI-йоагIача округе гIолла хоржамаш ду Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий моттигерча Советашка хоржамаш даь цхьан беттал тIех ха лелехьа.

Статья 40. **Хоржамий бюллетень**

ЙоагI-йоагIача хоржамий округерча хоржамий бюллетена текст чIоагIъю окружной хоржамий комиссе. Алфавитни порядкагIа бюллетена юкъехьу хоржамий округе гIолла депутаталла кандидат мел оттабаьраш, хIара кандидата тайпан цIи, шин цIи, даь цIи дIа а язъеш. Кандидаташ уттабаь общественни организацеш, къахьегама коллективаш, эскара доакъошкарча тIема гIулакх дерий собранеш, совхозий, колхозий производствени подразделенешка, хIаьта иштта юрташкеи кхыча нах бахача пункташкеи хинна собранеш, белгал а йоалаш.

Хоржамий бюллетенаш кепатох хоржамий округе бахача наха буцача меттала. Хоржамаш хилалехьа пхи ди хьалха бюллетенаш дIакхоачаду хоржамий округа ерригача участкови хоржамий комиссешка.

Статья 41. **Депутаталла кандидаташца вIашагIкхетийтаре собранеш**

Депутаталла кандидаташ шоай харжархошца вIашагIкхетийтара чакхйовх общественни организацеша е халкъа депутатий поселкови, юрта (станичии) Совета исполнительни Комитето гулъеш йола собранеш. Собранеш хул йоагI-йоагIача хоржамий округера нах бахаш болча е харжархой болх беш болча моттиге. Собрани кургйола ха а моттиг а хьалхагIе дIайовзийт харжархошта.

Статья 42. **Хоржамашта хьалхара агитаци**

Депутаталла кандидаташ оттабаьча е уж хьаллаьцача общественни организацешта, къахьегама коллективашта бокъо лу цхьаккха хIама ноакъа доацаш шоай кандидаташта тIехьа агитаци е.

Общественни организацешта, къахьегама коллективашта собранеш яра мах боацаш помещенеш, хIаьта иштта хоржамашта хьалхара агитаци яра массови информаце средстваш тел.

ХIара гражданина хоржамашта хьалхарча агитаце дакъалаца бокъо Iалашъю.

Хоржамаш хулача дийнахьа кхаж тоссача цIагIа агитаци елга дехк.

РАЗДЕЛ VIII

ДЕПУТАТАЛЛА КАНДИДАТА ГIУЛАКХИЙ КЕРТТЕРА ГАРАНТЕШ

Статья 43. **Депутаталла кандидатий собранешца къамаьл де, массови информаце средствех пайда эца бокъо хилар.**

Окружной хоржамий комиссеша регистраци яьчул тIехьагIа Нохч - ГIалгIай АССР Халкъа депутатий моттигерча Советий депутаталла берригача кандидатий цхьатарра бокъо я хоржамашта хьалха хулача собранешка, кепайоазон тIа, телевидене, радио даькъалаца а къамаьл де а.

Хоржамаш округа территоре тIара пачхьалкхени общественнии органаш, предприятей, учрежденеи организацейи кулгалхой декхарийла ба депутаталла кандидата харжархошцара вIашагIкхетараш вIаштIехьдахара, хоржамаш хилалехьа еча собранеш чакхъяхара, эшаш йола справочни информационни материалаш хьаоцара гIо де.

Статья 44. **Хоржамашта хьалхарча мероприятешка дакъалацар духхьа депутаталла кандидат, производствени е служебни декхарех мукъавалийтар.**

Халкъа депутатий моттигерча Совета депутаталла кандидат харжархошца вIашагIкхетараш чакхдоахача, хоржамаш хилалехьа еча собранешка, телевиденеи радиои гIолла къамаьл деча юкъа производствени е служебни декхарех мукъавоалийт шо массаза болх беча моттигера юкъера алапи а телаш.

РАЗДЕЛ IX

КХАЖ ТАССАРЕИ ХОРЖАМИЙ ИТОГАШ ЯРЕИ ПОРЯДОК

Статья 45. **Кхаж тассара хан моттиг.**

Кхаж тоссалга чакхдоакх хоржамаш деча дийнахьа моттигерча ханах IуйрагIа 6 сахьат даьлча дешa сайрийна 10 сахьат даллалца. Кхаж тассара ханахи моттигахи лаьца участкови хоржамий комиссе берригача харжархошка хоам бу хоржамаш дара 10 денал кIезигагIа йоацаш ха йисача хана.

Эскара доакъошка вIашагIъехкача хоржамий участкашка, хIаьта иштта Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума пурамагIа, хоржамаш деча дийнахьа кхаж тасса бокъо хилара долча удостоверенешца дIа-хьа ахара хьалашка дилзача харжархой тIаккхача хала йолча районашка ядача хоржамий участкашка кхаж тоссалга чакхдаккха йиш я сайрана 10 сахьат даллалехьа а, нагахьа санна спискашта юкъебихьача беррига харжархоша кхаж тесса хуле.

Статья 46. **Кхаж тоссалга чакхдаккхар.**

ХIара хоржамий участие кхаж тоссалга чакхдоаккх къайлагIа кхаж тассара кабинаш е цIенош кийчдаь, хоржамий бюллетенаш хьатела моттиг белгалъяьи хоржамий яьшкаш дIаоттаяьи хила езача лаьрхIа хьакъоастаьча помещене чу. Кхаж тоссалга вIаштIехьдаккхарахи помещене чу порядок Iалашъярахи бола бехктохам участкови хоржамий комиссена тIабуж.

(ДIахьдолар 3-ча оагIо тIа).

НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ МОТТИГЕРЧА СОВЕТАШКА ДЕЧА ХОРЖАМИЙ ХЬАКЪЕХЬАРА

Нохч-ГӀалгӀай Автономни Советски Социалистически Республика

З А К О Н

Кхаж тосса гӀдоладалехьа, участкови хоржамий комиссе председатела участкови хоржамий комиссе берриге членаш юкъе а болаш, хоржамий яьшкашна хьажа а хьежа, пломбаш оха с печаташ тоха. Цу хана цига хила йиш я общественни организацийн къахьегама коллективийн, кепайоазон, телевидене, радио викалаш.

ХӀара харжархочо кхаж ше тосс. Хоржамий бюллетенаш, харжархой спискаш ларде а лувцаш, харжархошта хьаттел участкови хоржамий комиссе паспорт е кхыдола личноста удостоверени дӀагойтача. Хоржамий бюллетенаш дӀадаларах харжархой спискаш тӀа белгало ю.

УнахцӀенон хьалага е дӀахьа ахара уьлашна диллача кхаж тоссача помещене хьакхача могаргдоацача къаьсткъаьстача харжархошта цар дехарах, массазарлоа юкъера а доаккхаш, участкови хоржамий комиссе тӀадилла йиш я комиссе цхьан е массехк члена уж харжархой бахаш болча моттиге царга кхаж тоссийталга вӀаштӀехьлаккхар. Йоккхийча машинаьккъа станцешна вӀашагӀъехкача хоржамий участкай хоржамий комиссеша вӀаштӀехьдоакхк станцешка санна, гаьна йолхача пассажиркм, посадашка а болча харжархошна кхаж тоссалга.

Статья 47. **Хоржамий бюллетенаш яздора порядок**

Хоржамий бюллетень харжархочо язду къайлагӀа кхаж тоссара йолча кабина чу е цӀагӀа. Бюллетень ялеча хана цига цхьаккха саг хила йиш яц, харжархо ше воацар. Бюллетень язде шийтора йоацача харжархочун бокъо я кабина чу е цӀагӀа, хоржамий комиссе член воаца, шийн лоӀамагӀа кхывола саг чувоха.

ХӀара бюллетень язеча хана, кхыбарий тайпан цӀераш дӀа а йоаш, ше кхаж тоссача кандидата тайпан цӀи ют харжархочо. Кхаж тоссалга харжархочо кхоачашду бюллетень хоржамий яьшка чу Ӏочутассарца.

Статья 48. **Хоржамий участкe кхажамаш дагарделга**

Хоржамий участке кхажамаш дагарделга чакхдоакхк участкови хоржамий комиссе къаьст-къаьста халкъа депутатий йоагӀ-йоагӀача Совете хоржамаш дара хӀара хоржамий округе гӀолла.

Хоржамий яьшкаш участкови хоржамий комиссеша хьаелл комиссе председатела кхаж тоссалга чакхдаьннал тӀехьа хьахайккадича. Кхаж тоссалга чакхдаллалца хоржамий яьшкаш хьаелла бокъо яц. Харжархошта дӀадаланза диса дерриге бюллетенаш хоржамий яьшкаш хьаелла лехьа участкови хоржамий комиссе дӀадоаде деза.

Участкови хоржамий комиссе харжархой керттерчеи кхы тӀа оттаьчеи спискашка гӀолла къоастаю участкерча харжархой юкъара дукхал хӀара хоржамий округе гӀолла, хӀаьта иштта бюллетенаш дӀакхаьчача харжархой дукхал. Хоржамий яьшкашка хиннача бюллетенашка хьежжа, участкови хоржамий комиссе хоржамий округе гӀолла къоастаю кхаж тоссача дакъалаьцача харжархой юкъара дукхал, депутаталла хӀара кандидата «тӀехьа» тоссача кхажамий дукхал, «духьала» тоссача кхажамий дукхал, хӀаьта иштта нийса доацаш лаьрхӀача бюллетенай дукхал.

Нийса доацачарех лоархӀ оттаьча образецех доаца бюллетенеш, хӀаьта иштта кхаж тоссача хана цхьаннел дукхагӀа кандидат тӀаьола бюллетенеш. Хоржамий бюллетень нийса хиларах шеквахьна моттиг нийсъелча дош къоастаду участкови хоржамий комиссе голосоваш ярца.

Кхажамаш дагардеча хана цига хила бокъо йолаш ба общественни организацешкара, къахьегама коллективашкара викалаш, хӀаьта иштта кепайоазон, телевидене, радио викалаш.

Статья 49. **Участкови хоржамий комиссе протокол**

Кхажамаш дагардарах хьахиннарашка участкови хоржамий комиссе заседане а хьон, хӀаьта уж комиссе председатела, председатела заместитела, секретареи членашеи кулгаш а яздаь хӀара хоржамий округе гӀолла оттадаьча протокола юкъе а хьу. ТӀаккха тӀехьа ца доаккхаш йоагӀаш йолча окружной хоржамий комиссега дӀадохьийт. Протокола тӀа дӀаязду комиссе членашта къаьстта хеташ дараш; комиссега хьакхаьча кхаж тоссача хана е кхажамаш дагардеча хана харцахьа лаьрех йола заявленеши жалобаши: хоржамий яьшка тӀара пломби е печать йохаль моттиг нийсъелча оттаь акт.

Статья 50. **Округе гӀолла хоржамаш дарах хьахиннар къоастаделга.**

Округе гӀолла хоржамаш дарах хьахиннар къоастаду йоагӀ - йоагӀача окружной хоржамий комиссе.

Участкови хоржамий комиссей протоколаш ларде а лувцаш, окружной хоржамий комиссе къоастаю: округе гӀолла харжархой юкъара дукхал; хоржамий бюллетенеш караххьаьчача харжархой дукхал; депутаталла хӀара кандидата «тӀехьа» тессача кхажамий дукхали «духьала» тессача кхажамий дукхали; нийса доацаш лаьрхӀача бюллетеней дукхал.

Хержарех лоархӀ хоржамаш деча хана округерча берригача харжархой ахал дукхагӀа бараша кхаж тӀехьа тесса хола депутаталла кандидат.

Хоржамаш харцахьа даьрех ларкӀа йиш я окружной хоржамий комиссе хоржамаш деча хана е кхажамаш дагардеча ер Закон толхадаь моттигаш нийсъелча.

Хоржамаш чакх ца даьхарех лоархӀ, нагахьа санна царна юкъе дакъалоацаш харжархой спискашта юкъебихьача харжархоех аханел кӀезигагӀбараш хиннабале. хӀаьта иштта депутаталла кандидат кхалхарца дувзадении, нагахьа санна округе гӀолла регистраци яь кандидат цаӀ хиннавале.

Кхажамаш дагардечеи хоржамех хьахинарашт къоастадечеи хана цига хила бокъо йолаш ба общественни организацешкара, къахьегама коллективашкара викалаш, хӀаьта иштта кепайоазон, телевидене, радио викалаш.

Статья 51. **Окружной хоржамий комиссе протокол.**

ХӀара хоржамий округе гӀолла хоржамех хьахиннараш йоагӀ - йоагӀача окружной хоржамий комиссе заседане къоаста а ду комиссе председатела, председатела заместитела, секретареи членашеи кулгаш яздечеи тӀехьа ца доаккхаш йоагӀ-йоагӀача районни, городской, городерча районни, поселка, юрта (станични) хоржамий комиссега дӀадохьийтачеи протокола юкъе а хьу. Протокола тӀа дӀаязду комиссе членашта къаьстта хеташ дараш, комиссега хьакхаьча кхаж тоссача, кхажамаш дагардеча е хоржамех хьахиннараш къоастадеча хана харцахьа даьрех йола заявленеши, жалобаши.

Статья 52. **Депутаташта регистраци сага. Хоржамий итогаш хаьийтадаьта**

Районни, городской, городерча районни, поселка, юрта (станични) хоржамий комиссе, окружной хоржамий комиссе протоколаш ларде а лувцаш, халкъа депутатий йоагӀ - йоагӀача Совете хоржамаш дара итогаш а ю. хӀара хоржамий округе гӀолла хержача депутаташта регистраци а ю.

Районни, городской, городерча районни, поселка, юрта (станични) хоржамий комиссе депутата регистраци ца е а хоржамаш нийса ца лархӀа а йиш я, нагахьа санна хоржамаш деча хана е кхажамаш дагардеча е округе гӀолла хоржамех хьахиннар къоастадеча ер Закон толхадаь моттигаш нийсъеннале.

Халкъа депутатий районни, городской, городерча районни, поселка, юрта (станични) Совете хоржамаш дара итогех бола хоами хержача депутатий спискои йоагӀ - йоагӀача районни, городской, городерча районни, поселка, юрта (станични) хоржамий комиссе кепайоазон тӀа арейоаккх хоржамаш хинначул тӀехьагӀа ахе денал тӀехьа ца йоаккхаш.

РАЗДЕЛ X

ШОЗЛАГӀА ДУ ХОРЖАМАШ, ЮКЪЕРА ДӀАБАЬННАЧА ДЕПУТАТИЙ МЕТТА ДУ ХОРЖАМАШ, КЕРДА ВӀАШАГӀЪЕХКАЧА АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРРИТОРИАЛЬНИ МОТТИГАШКА ДУ ХОРЖАМАШ

Статья 53. **ШозлагӀа ду хоржамаш.**

Нагахьа санна хоржамий округе гӀолла харжа оттаьча депутаталла кандидатех цхьаь цаӀ хержа веце е хоржамий округе гӀолла лаь хоржамаш чакх ца даьхарех е нийса ца даьрех лаьрхӀадале, йоагӀ - йоагӀача районни, городской, городерча районни, поселка, юрта (станични) хоржамий комиссе окружной хоржамий комиссена тӀадулл хоржамий округе шозлагӀа ду хоржамаш чакхдоахалга, хӀаьта эшача хана шозлагӀа ду хоржамаш чакхдахарах доле дош ше къоастаде йиш.

Цу хана халкъа депутатий йоагӀ-йоагӀача Совета исполнительни комитетагара цо дех цу хоржамий округера керда состав йола окружной и участковий хоржамий комиссеш чӀоагӀъелга.

ШозлагӀа ду хоржамаш, укх Законо дӀадехарашка хьежжа а деш, цхьан беттал дукхагӀа ха юкъе ца йолийташ чакхдоах. Кхаж тоссилга чакхдоакх цу хьалха хиннача хоржамий участкашнеи Закона хьежжа. Цу тӀа окружной хоржамий комиссе вӀашагӀйолл хоржамаш чакхдоахалга оттадаьча кхоалагӀча дийнахьа, хӀаьта участкови хоржамий комиссеш — пхелагӀча дийнахьа. Депутаталла кандидаташта регистраци елга чакхдоал хоржамаш хилалехьа 15 ди хьалха.

Юкъера дӀабаьннараш метта депутаташ харжа хоржамаш деча хана районни, городской, городерча районни, поселка, юрта (станични) хоржамий комиссеш вӀашагӀйохкац.

Нагахьа санна хоржамий округа территори хоржамий участка территорел дӀамагӀа е цунна нийса яле, участкови комиссе а вӀашагӀйоллаш. Хоржамий бюллетенаш дӀаэцилга, кхажамаш дагарделга, округе гӀолла хоржамаш деш хьахиннараш къоастаделга тӀадулл цу хана халкъа депутатий поселка, юрта (станични) Совете хоржамаш деча вӀашагӀъеллача йоагӀ - йоагӀача хоржамий комиссена. Цу хана окружной хоржамий комиссе вӀашагӀйолл комиссе председатель, председатела заместитель, секретарь, 2—4 член юкъе а долаш. Комиссе состав чӀоагӀъю халкъа депутатий йоагӀ - йоагӀача Совета исполнительни комитето. Цу хана харжархой спискаш хоржамий округе гӀолла уттаю.

Кхаж тасса баьнарг лархӀа йиш я окружной хоржамий комиссе решенегӀа сайрийна 10 сахьат а далалехьарча хана, нагахьа санна харжархой спискашта юкъе бихьача берригача харжархошна кхаж тесса бале.

Участкови хоржамий комиссе председатель, е председатели заместитель, е секретарь, хӀаьта укх статья кхоалагӀча дакъ тӀа белгаль моттиг нийслой окружной хоржамий комиссе председатель, е председатела заместитель, е секретарь шоаш массана балха болча моттигера кхьера алапи а телаш производственни е служебни декхараш кхоачашдарах 20 календарни дийнахьа мукъавоалийт.

Халкъа депутатий Совета полномочеш чаккъела биъ беттал кӀезигагӀа ха йисача хана депутат юкъера дӀавоале, дӀаваьннача депутата метта хоржамаш дац.

Статья 54. **Юкъера дӀабаьнначарна меттел депутаташ харжар**

Нагахьа санна халкъа депутатий Совета къаьст-къаьстача депутатий полномочеш нийса йоацаш лоархӀе, хӀаьта иштта халкъа депутатий Совета полномочеш йолча юкъа депутаташ юкъера дӀабоале йоагӀ - йоагӀача хоржамий округашка цхьан беттали ах беттали дукхагӀа ха юкъе ца йолийташ керда хоржамаш чакхдоах. Хоржамаш делга оттаду халкъа депутатий йоагӀ - йоагӀача моттигерча Советий исполнительни комитеташа уж чакхдахалехьа цхьан беттал кӀезигагӀа йоацача хана. хӀаьта вӀаштӀехьдоах укх Законага хьежжа.

Нохч - ГӀалгӀай АССР халкъа депутатий моттигерча Советашка хоржамаш дара оттаьча харжархой спискашкеи хьежжа.

Хоржамий комиссей состав чӀоагӀъелга, - депутаталла кандидаташта регистраци елга, кхыйола мероприятеш чакхйоах укх Закона 54 статьяс оттаьча хана чухь.

Статья 55. **Керда вӀашагӀъехкача административно - территориальни моттигашка халкъа депутатий моттигерча Совете хоржамаш делга.**

Керда вӀашагӀъехкача административно - территориальни моттигашка халкъа депутатий моттигерча Советашка хоржамаш ду, нагахьа санна керда вӀашагӀъеллача района, города, городерча района, поселка, юрта (станица) состава юкъе яхача территоре тӀа Совете харжа депутаташ боацаш е кӀезига болаш хилар бахьан долаш халкъа депутатий Совет вӀашагӀйолла йиш ца е.

Халкъа депутатий районни, республика кара йолча городий городской Совете хоржамаш де оттаду Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо, хӀаьта халкъа депутатий района кара йолча городий городской Совете, халкъа депутатий городерча районни, поселкови, юрта (станични) Совете — халкъа депутатий лакхехьарчча Совета исполнительни комитето, административно - территориальни моттиг вӀашагӀъеллачул тӀехьагӀа цхьан беттал дукхагӀа йоацача хана, хӀаьта хоржамаш укх Законага хьежжа чакх а доах.

Хоржамий округаш вӀашагӀйохкалга, районни, городской, городерча районни, поселкови, юрта (станични) хоржамий комиссеш, хӀаьта иштта окружной хоржамий комиссеш а вӀашагӀйохкалга кхоачашду хоржамаш де оттадаьча Нохч - ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо, е халкъа депутатий Совета исполнительни комитето.

Харжархочоа кхаж тасса бокъо йолаш удостоверени дӀатеттац, хӀаьта кхаж тесса баьнарг лархӀа йиш я сайрийна 10 сахьат далалехьарча хана, нагахьа санна харжархой спискашта юкъе бихьача берригача харжархошна кхаж тесса бале.

РАЗДЕЛ XI

ДЕПУТАТАЛЛА ХАРЖАРАХ ДОЛА УДОСТОВЕРЕНИ. ХОРЖАМИЙ ДОКУМЕНТИЙ ФОРМАШИ УЖ ЛОРАДАРА ПОРЯДОКИ. ХОРЖАМИЙ ЯЬШКА ОБРАЗЕЦ

Статья 56. **Депутаталла харжарах дола удостоверени.**

Окружной хоржамий комиссе йоагӀ - йоагӀача хоржамий комиссе регистраци яьча депутатий список кепайоазон тӀа арайаьнначул тӀехьагӀа, хӀаьта хоржамаш шозлагӀеи юкъера дӀаваьннача депутата меттеи даь хилча — хоржамий округе гӀолла даьча хоржамий итогашта кепатехачул тӀехьагӀа, округе гӀолла хержача депутата дӀалу из харжарах дола удостоверени.

Халкъа депутатий Совето депутата полномочеш чӀоагӀъьячул тӀехьагӀа депутаталла харжарах цунна деннa удостоверени хуьц депутата удостоверенеца.

Статья 57. **Хоржамий документий формаши хоржамий яьшка образеци**

Харжархой список, кхаж тасса бокъо хилара удостоверени, хоржамий комиссей протоколий формаш, хоржамий бюллетений формеи боси, хоржамий яьшка образец, хӀаьта иштта окружной хоржамий комиссе депутата хьателаш долча удостоверене формаш оттаю Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо.

Статья 58. **Хоржамий документаш лорадара порядок.**

Нохч - ГӀалгӀай АССР халкъа депутатий моттигерча Совете хоржамаш дара йолча хоржамий комиссей делопроизводство цар болх чакхбаьнначул тӀехьагӀа дӀалу йоагӀ - йоагӀача комиссей состав чӀоагӀъьяьча органашка.

Хоржамий документаш лорадара порядок оттаю Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо.

Нохч - ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **Х. БОКОВ.**

Нохч - ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **П. ПРАВЕНЬКИЙ.**

г. Грозный.
1979 шу, 10 август.

ХАННАХЬА ЧУ А ИЙЦЕ КИЙЧДЕ ТХЬАМКА

Хоаш да тхьамка тӀаьле енул совгӀа, технически гӀуланхашта а медицине а эшилга. 20 шерал дукхагӀа ха я вай республикерча дукхача боахамаша из культура лелаю.

Тхьамка леладеча боахамаша агротехнически де мел деза гӀулакх а даь шийн ханнахьа 1960 гектара тӀа дӀайийнай из культура укх шера.

Массаза санна, тхьамна дика хьийкъад Нажай-Юртовски района А. Шерипова, Ю. Гагарина, Калинина, Жданова цӀерагӀча колхозашка, Гудермесски района «Правда» яхача совхозе, Веденски района Орджоникидзе, Ленина, XXII партсъезда цӀерагӀча колхозашка, Советски района «Ленинский путь» яхача совхозе, Орджоникидзе, Кирова цӀерагӀча колхозашка. Цу боахамий кулгалхоша, партийни, советски органаша е еза йоакхо ю из мах бола а дика пайда луш йола а культура хьалкхеяра.

Дукха ха йоацаш специалисташа даьча тохкамаша хьаьекхар хьалкхебаь хьувкъам шийн ханнахьа чуэце, республико пачхьалкхента 3000—3500 тонн тхьамка дохкаргдолга, планагӀа дохьа дезар 2500 тонн мара доацача, хӀаьта цунах 70—75 процент лакхерча сорта а хургда.

Республика тхьамка леладеча дерригача боахамашка йоккъаллийта хьалхен шоалагӀен йоаккхаш йола лорд хьайоаккхаш я хӀана. ДӀахо а иштта хьинаре болх бойя, шеран оттаьлехьа берриге хьувкъам чуийца а баьння, Сийлахь-боккхача Октябра 62 шу дузача деношка пачхьалкхен план кхоачешъергья республика къахьегамхоша.

Тхьамка кхедар дувцнага а доацаш хале болх ба. Из дӀа а дийна чуэцалца цунна Ӏуйнал деш хила веза из культура кхееш вола саг. Цудухьа правительствас тӀайийцача соцамагӀа тхьамках пачхьалкхено тела мах тоьал ййбаьб. Хьалха сийрдача беса кхоалагӀча сортах лоархӀаш хинна тхьамка хӀана кердача ГОСТ-ах хьалхара сорт лоархӀ. Цунга хьежжа ахча а дукхагӀа лу дӀачулуча хина. Иштта хьалха хиннача маьлхах кхоалагӀча сортах долча цхьа тонн тхьамках 3280 сом лора, 1979 шера деза — 4750 сом. Масала, Нажай-Юртовски районерча А. Шерипова цӀерагӀча колхозо соахка пачхьалкхенга дӀачуденнача 3-ча сортах долча 357 тонн тхьамках 1 млн. 117 эзар сом ахча ийцар. ХӀаьта укх шера иза мисел долчох цар эзарга 1 миллион 695 эзар сом.

А. Шерипова цӀерагӀча колхоза коллективо доаха толамаш секца дувзадениа да? Эттара хьалха, ала деза, колхозхошта из культура езаеннай, хьана. Хов царна цунах бола пайда а цун мах а. Тхьамка хьувкъам лаххбара тоаьлй агротехника, леладе доагӀача тайпара леладу наьха балхацара материальни а моральни а бездм совбакхара тӀулакхаш. Тхьамка леладара денищ настастагӀа партийни а колхозой а собраненашка дувц, хьалха латтачар опыт массанешта дӀайоваьйт, балха тӀера боацарашта яра критика ю.

Шериповий опыт хьа а ийца къахьегаш ба Гудермесски района «Правда», Шелковски района «Искра» яхача совхозий тхьамка леладераш. Цу боахамашка хӀара шера лаьха хьувкъам кхебу, цунга хьежжа дика ахча а йаду.

Чакхдаьннача шера республикера боахамаш пачхьалкхента 6300 тонн тхьамка дохна дезаш дар, хӀаьта дехкар — 7583 тонн, е кхычва беса аьлча, кхаь шера план 120 процент кхоачешйир.

ДӀадахача кхаь шера лакхе цӀераш лаьхарел совгӀа тӀехдика болх баьчарех лархӀа еза я Нажай-Юртовски района «Заветы Ильича» яха совхоз (директор нов. Ш. Х. Хатуев). Цу боахамо пачхьалкхенга тхьамка дохкара кхаь шера план 160 процент кхоачашъяьй.

Цунца цхьана, ала деза, Советски Веденски районаша пачхьалкхента тхьамка дохкара 1978 шерара план кхоачашъяь йоацкага. Республике хьаллаттача боахамаша хӀара гектара тӀара 30 центнера кхоачаш тхьамка чуйийца дале, Советски районерча боахамаша 1978 шера хӀара гектара тӀара чуйийцар 8.4 центнер мара хилазар.

ХӀара шера тхьамка кӀезига кхеду Нажай-Юртовски района Орджоникидзе, Кирова, Ленина цӀерагӀча, «Путь к коммунизму» яхача колхозашка, Веденски района Кирова, Ленина, XXII партсъезда цӀерагӀча колхозашка, Сунженски района тхьамка мел леладеча боахамаша. Цу боахамий кулгалхоша кӀезига теркам тӀаухийт из мах бола культура кхеяра. Цул совгӀа хьалкхебаьча тхьувкъама а де деза гӀулакх ца дар бахьан долаш лакхерча сортах доле тхьамка кӀезига хул.

1978 шера А. Шерипова цӀерагӀча колхозо, «Заветы Ильича» яхача совхозо, кхыча боахамаша пачхьалкхенга дехкача тхьамках 70—83 процент лакхерча сортах дар. Веденски района боахамаша лакхерча сортах дехкар 40 процент мара дацар, хӀаьта Советски района — кхы а кӀезигагӀа.

Тхьамка дикал доха хилар бахьан долаш доккха зе хул боахамашта а пачхьалкхена а.

Укх шера тхьамка дӀачуэцаш болх беш хургья 7 пункт. Керда хьувкъам хьачуэцн кийчо яй цар. 1977 шу хьатӀакхачачалца Веденски, Сунженски, Советски районий боахамаша Грозне хьакхухьар тхьамка. ХӀанз цу массайолча районашка керда заготовительни пункташ ехкай. Иштта тхьамка леладерашта аттагӀа хургйолаш хаьа керда пункташ хьайийллай Нажай-Юрта района А. Шерипова, Ю. Гагарина цӀерагӀча колхозашка, «Заветы Ильича» яхача совхозе.

Массайолча пункташка болх бе оттабаьраш дика болхлой ба. ХӀанз уж кердача ГОСТ-о оттадаьр балха юкъедахьа кийчлуш ба.

Г. МЕЖИДОВ,
тхьамка бийдал кийчъеча Грозненски республиканский конторя управляющий.

ТАХАН АФГАНИСТАНА ДЕМОКРАТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА КЪАМАН ЦӀЕЙ — КОРТАМУКЪАЛЕН ДИ

Афганистана Демократически Республика къахьегамхоша дезду шоай пачхьалкхен исторе чухь лоархӀамегӀа дола цӀей — шийн лоӀаме хилара 60 шу дезар. Афганистан шийн лоӀаме хилар эттара хьалха 1919 шера могадьрех я Советски Союз.

Афганистан шийн лоӀаме йолаш эттара хьалхе гӀа боаккхаш дӀайолзенар шоай тӀехьабеса хилари колониальни ханах юхейиса халонаши дӀа а йоаллаш.

1978 шера Апрельски революци хотьаьннаьчул тӀехьагӀа саго сага эксплуатаци ярах мукъаьнна общество хьалъяра дакъа тӀа ялар республика. Мелла чакхдоахаш да социально-экономически политии тӀера хувцамаш, чакхйоаккхаш а лаьттан реформа. Кхалнахага бокъо кхачай общественни вахаре цхьатарра дакъа лаца. Шерача фронтагӀа дӀабоабаьб дешанза хилар дӀадаккхара тӀехьара къовсам. Афганистана хала керда вахар хьалду цунна Советски Союзо кхыча социалистически пачхьалкхенашен доттагӀлея новкъостал а деш. Республике хьалъеш я йоккхий промышленни предприятеш, сихха хьалду нах а чуӀе цӀенош, хьелла керда школаш, бериййн медицински учреждениеш.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

СУРТАШ ТӀА: 1. Чебоксарера советски инженер В. И. Жидарев (аьрдехьара кхоалагӀвар) СССР новкъосталца хьалъяьча Джангаланскии авторемонтни завода инструментальни цеха болхлошта металла обработка яра технологи хьехаш воаль.

2. Дукха ха йоацаш чакхъяьннай лаьттан реформа хьалхара этап, хӀаьта из баьхан долаш 300 эзар гарга болча ахархоша шоашта лаьттан дӀайийцад.

В. СОБОЛЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Кхоана—СССР Фегарча Флота Ди

Дай-мехкан авиаце космически старт дIайолаелар Сийлахь-боккха Октябрь кхочушбаьллачул тIехьагIа. Из хьахилари дегIаари дуьйладениа да Владимир Ильич Ленина цIерца. Граждански тIема цIера юкъе шиЙ тиъамаш дIадоархадир советски авиаторий эгтара хьалхарча ноакхало, хьахилар денале традицеш. Дай-мехкан самолеташ лехкаш хилар сийдоле советски летчикаш лаккхала, сихала, гаьнагIа яныь бера дуьнен рекордаш йьхача хьалхарча пятилеткаш шерашка, хIаьта шолЙ Даьхен ирхтIета авиационни держава санна, сий лаккхдир цар. ШIаккха лицлургдоццачи денаалча гIуллакхашна белалдбаьлар советски летчикаш Сийлахь - боккхачу Дай-мехкан тIема шерашка. ТIема-фегарча Нязапа эшавора моастагIа лаьттан тIа, сигала, форда тIа, хIаьта германски фашизм йоха а еш исторически котало йоккхача боккха ловрхIам болаш а хилар уж.

IалаьматеЙ сиха дегIадора авиационни Iилмен техникея тIом дIабаьлначул тIехьадIарча пятилеташна. Таханара авиаци — из я оазал сихагIа, геттара тоьна делаш, Даккхаленни шерра лиэполон йолаш йола авиаци.

* * *

Пхиитта шу да Грозненски авиапредприяте болх беш коммунист Николай Иванович Сметанский вола. Школа чакхъяьккхачул тIехьагIа Советски Эскара мугIарапша гIулакх деш хиннва из. Цигара шIаьвча фегара стрелокраднст хиннача но граждански авиаце летни училище чакхъяьккхай. ТIаккха вай тав къона пилот Грозненски авиаотряде. Хьалхъа боахаме ловрхIаме балхаш кхоачашдеча хьнааре лакъа лоацаш шIаккха авиаце боккьонаш толлаьльц Н. Н. Сметанскеc. «Аварн йоалаш 9000 сахьата сигала лелара» яха цIахъа тIа йоаллаю олаш еннай куинe, из коммунистически къахьегама ударник ва, дукххаза коталонаш яьхай социалистически яхье.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) АН-2 яхача самолета командир В. А. Виницкий, звено командир Н. И. Сметанский, шолагIа пилот С. С. Исламов.

А. КЫЧИКОВА сурт.

ШКОЛАШ КИЙЧА ЯЦ

РЕЙД

Чакхдоалаш латт дешаран ахка. Дукха ха боцаш дика салеIа, дукхха кердадираю дийза берайн школашка юхадаха, керда дешара шу дIадоладала.

Мишта кийча ьй МагIалбика школашка кердача дешара шера? Цу дешаха хьожаш хилар тха газета рейдовн бригада.

ЭГГАРА хьалха белгалдаккха йиш я школашна а цар шефашна а ханнахьа йоаьхо яьча кердa дешара шу тоалама дIадоладара мел эшар ханнахьа даь чакхдаьккхарга. Июль бутт юкъенхоачаш мел эша ремонт яь тахан я тIехьа бераш лузаца кийча яр районерча 24 школах шиитта. Царех я Бековичерa, Покхача Ачалухера юкъера школаш, Вознесенскерен Йоккхача Ачалухерен бархIшерара школаш.

Бераш эьхи дукъьхешиашехьa а гоппар хьаьхa, кIир теза, басар хьеха кхы мел эшар даь дIаоттаяьй Бековичера № 13 йола юкъера школи «Малгобекнефть» НГДУ моашинеаькъахоши.

Городера № 3 йола юкъера школа кердача дешара шера кийчъача чIоагIа новкъостал даьй школа шефаша — Вознесенскерча газчанхйоахача заводa болхлоша. Цар новкъосталца хийлай укх шера школе хин, Iанара, канализаце турбаш. Кердача дешара шера городерa № 20 йола юкъера школа кийчъеча ниттa дика новкъостал даьд Буруж детточа балкий управление коллектива.

Школаш чуйола цIеноши а школера мебель а тоеча хьинаре дакъе лоацаш хинйай городерча №№ 1, 3, 8, 11, 18, 20 йолча юкъерча школашна аIашагIъехка дешархой ремонтни бригадаш. Цар доккха дакъа доал уж школаш цхьоалагIча сентябре бераш чуэца кийча хилараx.

Цхьабакъда масханахьа дац гIуллакхаш ниттa. Тахан кхача кердa дешара шу дIадоладара кийча йоацаш е маша кийча хургьи ца ховш я районерa цхьайолa школаш. ДIадахача шера капитально тоаве йолаьй Инарк-ъера бархIшерара школа. ХIаьта а цхьайолча классашка уйнаш Iотоха дезаш латт из.

— Уйнашта ардакх йоацаш тIехьабахаб из болх,— бехкалбовла гIерт из школа тоаве декхарйола йолча РСУ кулгалхой Б. Галаеви кертте-ра инженер Б. Ахриеви.— Цхьан кIирагIа кораш мегтхоль ардакхаш. ТIаккха дIачакхбаккхаргба оаха из болх.

Цхьан кIирагIа ардакхаш а леха IагаIьаьо сашна корабоагIо. ТIаккха уйнаш а Iотоха, цул тIехьагIа басар а хьекха, тIакка из доккха дешна — ниттa кийча хургйолаш я Инаркъера школа бераш чуэца. ХIаьта цхьоалагIа сентябрь тIаккхича нисар-м ца хетал дукха ха. Цу деша дукха сагота волчоа тара вац школа тоаль я кIаьлехьа отпуске а ваха саьолаш вола школа директор Ю. М. Саутиев.

Нитта МагIалбикерча ремстройучастка гIишлонхоша капитально тоае езаш я № 15 йола юкъера школа. Цар тоади дешнш да цу школера хьехархой чуIеш дола цIа а. Июль чакхбоалаш мара дIадоладаьдац укхаза школе а хьехархой цIенна а ремонт яра балхаш.

— Укх деношка цига дIабохийт оаха беррига болх лой. Эшаш йола гIишлон материалаш йолаш я. Цхьан-наш кIирагIа чакхдоахаргда оаха укхазара дерригa балхаш. — йоах ремстройучастка кертера инженера Ахриев Бахьаудина.

Цох тешa ловра тхона а. Цхьабакъда, гаьнна из оптимизм йоацаш да юрта бахача яха хетар.

— ХIана сашна эсала болх дIабоде, тIадоагIача шера а тоаьь яргьяд тха школа, — аьнна хеташ ба уж. Хьа йаьсте ваьгIачунна, хи гечув дайлад яхаш ма дий.

«Луч» совхоза баланска тIа я № 10 йола бархIшерара йола школа. Эша материалаш совхозо хьа а енна, школа кердача дешара шера кийчъяра дукхагIдола балхаш ханнахьа дIачакхдаьхад укхаза школа техничкаша. Чухь а вратьа а гоппар хьахаб кIир тессай.

— Уж балхаш ишь бетта юкъе чакхдаьлад оаха, — дуц школа директора Юсупов Руслана. — Цхьабакъда, школа тахан а бераш тхьа кийча йоацаш латт дIахьакха басар доацаш. Цхьа бIаь килограмм сийна басари цхьа бIаь килограмм уйнашта хьожа басари мара а дац леррига эшар. Совхоз я из тхона Iалашде дезар. Цхьабакъда, тахханаьча из аIаштIехьдоалар дац. Из бахьан долаш школа кийчьаь лакха на могаш лела тхо, кхы мелдар даь дукха ха йоллашехьа а. КIезиг - дукха тоабе безаш ба тхов а. Цу гIулакха тхона эп тхоьна тIадуллача аьнна ихо - йиъ лист. Цхьацанахьара тоас езаш я школа ковна гонахьара карт а. Тахан кхоанен яхар мара школана эшар аIаштIехьдоккхаш бац совхоза кулгалхой.

Белгалдаккха деза цхьабакха а. Цхьан цIеношка я школен совхоздера клуби. Уж шанкхе а ловрхIаме учреждени чуйола цIеноши ремонт эшаш хьале ду. Цхьацанахьара пенаш ниттIа да уж. Цу хьакъехьа укх шера 5 феврале санэпидстанце оттаьь акт я. Ниттa моттигаш гоппар хьоахаш дIаIамйлархар мара цIеноши чIоагIдара деш цаьаккха 'а хIама дац. ХIаьта из чIоагIа кхераме гIуллакх ма дий.

ЦхьоалагIча сентябре бераш чуэцара боккъонца кийча я ала йиш йолаш яц городерa № 9 йола юкъера школа а. Цу школана шефство делаеш я «Грознефть» объединенена чуйоагIаш йола МагIалбикера технологически транспорта управлени (начальник Б. Н. Иванов). Транспортникаша ханнахьа чакхдаьхад школа чуйола цIеноши тоадара кертера балхаш. Цхьабакъда, дизза дIачакхдаьккхадац шоаш деш дола дика гIуллакх. Шиналхьара - шальнохьара ладар чуухаш ба школа тхов.

БЕЛГАЛДАККХА деза цхьаькха а. МагIалбикерча школашта эша гIишлон материалаш ялара деша Нохч - ГIалгIай АССР снабжении сбытен управление Iалаьмате кIезига йоакхо елга. Масала, укх шера школаш тоаяра ремонтанах МагIалбика хьожаьй 20 кубически метр ардакхаш 30 кубически метр герга хьуи. Цу хьунах цхьа кубометр кхаьчаяц районерча школашка. ШоллагIа шу да школашка кабинеташ кийчъяра хьоинь хьу цу управленера хьаккха ца могаш МагIалбикерча школай кулгалхой лела.

Лоацца аьлча, кердa дешара шу дIадоладара тахан я кийча яц МагIалбикера дукха школаш. Цу деша цIенхацитта терко е еза школашка цар шефаши, гороно кулгалхоша, МагIалбика горисполкомо.

М. БОКОВ, КПСС МагIалбика горкома инструктор; Б. ЧЕРБИЖЕВ, «Сердало» газета штате воаца корреспондент; А. ХАРСИЕВ, «Сердало» газета соб. корр.

МАСТЕРИЙ КОНФЕРЕНЦИ

Укх деношка «Красный молот» заводе производства мастерий Iилма-практически конференци хилар. Цига дийшар «ТIехьабуеш бераш боцаш бе болх» яхача ростовчаний почкнагIа социалистически яхь дикагIа аIаштIехьаккхарца дувзадешнача декхарех лаьца доаш. Цу хьакъехьа доклад йир заводa мастерий совета председателa В. Остапенкос.

Цул тIехьагIа къамельлаш дир укхаза № 15 йолча цеха мастера Х. Гагаева, № 1 йолча цеха начальника Н. Назирова, № 7 йолча цеха мастера М. Певчука, заводa директора Г. Веденкос, кхычар.

Цар белгалдаьккхир ростовчаний болшмагIа предприяте яхь лелае баьннача хана деша тIехьаюса цехаш, бригадаш, участкаш дикка кIеанбьовия хилар. Цу гIулакхо аьттув боалийт предприяте юкъара декхар дикагIа кхоачашдайта, иначьала йолча участкашта хаддалза тIакьожам леаттабайта а царна гIо делга сихагIа аIаштIехьдаккха а. Бакъда, хIана а заводе йолаш я шоай планови декхараш кхоачашдеш йоаца цехаш, бригадаш, участкаш. Цу хьалешка Iалаьмате боккхача ловрхIаме да яхь аIаштIехьаккхара даьлар мастерий бехктовхам айбар, уж цу гIулакхах бокъонца лог лазаш хулга Iалашдар.

Завода беррига мастераш из болх тоабара тIахьехаш дола кхайкарал тIаьнцар конференци.

С. ШАБИЕВ.

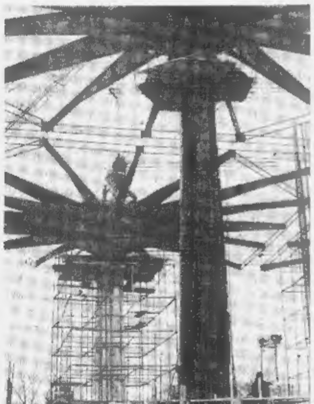

Ашхабаде хьалхеш латт тIера къайла йола кердa рынок. Туркменистана столице хургйолча торгови центра проект кийчъеш архитектораши инженераши цуя лерде хьацор дукха хIама чухоашаш а каргIата а хиннача караван - сарай конструкци. Торгови центра территоре тIа хьалъе аьпхIай галактерейни, промтоварни, кхийола тикаш, бытовой гIуллакхаш ду вукхаш, кафе, ресторан. Кергача помещенешка фена кондиционированиe еш йола установкаш оттаьь хурга. Торгови центр тоаьь хоаьеча гIишлонхоша дIаухийт мрамор, гранит, туф.

СУРТА ТIА: аьшкабетона «низаш» — тIера къайла хургйолча рынка опорни конструкцеш.

В. САРКИСЬЯНА сурт. ТАСС фотохроника.

ТЕЛЕВИДЕНИ

18 август

I-программа:

9.00 — «Ха».
9.00 — IуйрандIра гимнастика.
9.05 — «Сахьердане нийхбар». Концерт.
9.35 — «Лаьттан гуз». Телевизиони дукхача серий художественни фильма премьера. 7 сери.
10.45 — «Шоана, даь-нанойн».
11.15 — «Iуйранара почта» яха музыкальни программа.
11.45 — «Денагlаьая тоабам — дукагIа».
11.15 — Музейшкен выставкай залашкен гIоала».
12.45 — «Могашал» Iилмано-популярни программа.
13.30 — «Спартакос» турнир.
13.45 — «Дешара го».
14.30 — «Кердалараш».
14.45 — «Из шоана дуургда».
15.00 — «СелаIаз». Халхьа кхоллама телевизиони конкурса кхоалагIа Дукенъюкъара фестиваль. Турин.
16.10 — «Кхоана — СССР Фе Флота ди». СССР граждански авиаци министра заместителe С. С. Павлова къамаьл.
16.40 — Союзан Цlен Каланна залe дIахьу искусствa мастерий концерт.
17.20 — «БIаргагушаш» — [illegible]
18.25 — «Гаа вола шIа боал-маска [illegible]». Мультфильм.
18.35 — «Правда» газета политически обозревателя Жукова дуьне хьалъоаша юкъерча хьалаx из беседа.
19.30 — «Дикалурсдоана [illegible]», «Петр Первый». Художественни фильма хьалхара сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Петр Первый». Художественни фильм. ШоллагIа сери.
23.00 — «Дешая дехьара эстрада мукъамаш ритмаш».

II — программа:

9.00 — Iилман - популярни фильмаш программа.
9.26 — «Мамой мешал».
9.55 — «Эрсий мотт».
10.35 — Гавика романсаш дIалокх Московски пачхьалакхи филармоне солисткас Е. Миллерс.
10.55 — «Тха беш».
11.20 — «Къоначa зритела театр» В. Крапивин. «Герз аглаву Кашки». Телевизиони спектакль.
12.35 — Фе океана хьалхьегамхой.
13.25 — Грозненски авиапредприяте болхлошта дола концерт. 13.55— Хьалхарча Московски эстрада артистий конкурса тIехьара концерт.
15.05 — «Вахара социалистически хьесапни хаамьий хьал-торонь». «Мезка топливно - энергетически баланса проблемаш». ДIахьу политически обозревателя Л. А. Вознесенско.
16.00 — «Боахой сегодня гIа-иона семестр».
16.20 — Телевизиони фильм.
16.40 — Чe боккха кертIо». Грозненски телевидение студе документальни фильм.
17.00 — М. Анчаров. «Дешара денаь». Телевизиони дукхача серий спектакль. «Май Iела, дIиран дие». ПхоалагIа дакъа.
18.00 — Футболах йола СССР чемпионат. «Динамо» (Москва) — «Арарат» (Ереван). «Динамо» стадионера трансляци.
20.00 — «Байса даьккхала хийла шун, бераш».
20.15 — Гокраш хахарах йола Европа чемпионат.
20.55 — «Поэзи». М. Волошин.
21.40 — «Аршин Мал Алан». Музыкальни фильм.

19 августа

I-программа:

8.00 — «Ха».
8.40 — «Зарядка e дIаоттa».
9.05 — Рахманиновa гIа сюита.
9.30 — «Будильник».
10.00 — «ГIулакх деш ва Советски Союза».
11.00 — Дуьнен халхьаьнта мехкерча берий шерага. «ШIе талстуя тада шIеЙ». Телевизиони документальни фильм.
11.50 — «Белам ба шедар ааь Киножурнал.
12.00 — Музыкальни киоск».
12.30 — «Юртара сахьат».
13.30 — «Театральни спектакль». Розов В. «Ситуаци». Евг. Вахтангова цIерагIча Пачхьалкхен академически театра фильм-спектакль.
15.15 — «Церка цIерам».
16.05 — «Киноникъбара клуб».
17.05 — Тахан — СССР Фегарча Флота ди». СССР ТIема - Фегарча Нилой кертерча командующе, СССР оборона Министра заместитель, аьнаш керттерча маршала Советски Союза Турпалхоуча Л. С. Кутахова вистхилам.
18.00 — «Дуьнен халхьаьнта мехкера панорама».
18.45 — Мультфильм.
19.00 — «Ивап»(?)
19.25 — «Белала хоьльа». Оседина концертни студе дIахьу сайре.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Юрта боахама хьалхсамхошта даьрхIа концерт».
22.20 — Гокраш хахарах йола Европа чемпионат. Жестьевча — кердалараш.

II-программа:

9.00 — «СССР Фегарча Флота Денна». «Кертан тIера сигале. Телевизиони документальни фильм».
9.30 — «Шоана даь-наной».
10.00 — «Хьайбай дуьнен тIа».
11.00 — «Сага закон».
11.30 — IуйрандIра почта» яха музыкальни программа.
12.00 — Академически гребле йола дуьнеюкъара чемпионат.
12.40 — Волжски Пачхьалкхен эрсий халха хора концерт.
13.25 — «Могашал». Iилман-популярни программа.
14.10 — «Оперетта артистий концерт».
15.10 — «Вахара социалистически хьесапни хаамьий хьал-торонь». Мерза азагора : энергетически баланса проблемаш. ДIахьу — политически обозревателя Л. А. Вознесенско.
16.00 — «СелаIаз». Халхьа кхоллама телевизиони программа Дуьнеюкъара кхоалагIа фестиваль. Турин.
16.30 — «Хатрам боцаш денена».
17.00 — М. Анчаров. Дешара денаь». Телевизиони дукхача серий фильма спектакля «Июль. 20. [illegible]». ЯлхлагIа дакъа.
18.00 — Футболах йола СССР чемпионат. «Локомотив» — «Спартак». «Локомотив» стадионера трансляци.
19.45 — «Пульсан». Телевизиони документальни фильм.
20.00 — Бийга даьккхал хийла шун, бераш».
20.17 — Нега дараx йола дуьнеюкъара лоттагIалeн матч. СССР сборная — Канада сборная. Лужники цIерагIча Центральни стадионе [illegible] сборни передача.
21.00 — Шедрин. I-гIа симфони.
21.20 — «Север — га безам». Телевизиони документальни фильм.
21.40 — «Марцаш». Художественни фильм.

ДЕША ДIАЭЦ

№ 4 йолча юкъерча профессионально-технически училища 1979 — 1980 дешара шера дешархой деша дIачуэцарга

ДIАХОЙТ

укх специальностех:

8 класс чакхъяьккхараштa:

1. **Бурильщика гIончa.**
2. **Автомобиля ремонт ю слесарь.**
3. **Электрогазосварщик.**
4. **Электромонтер.**
5. **Химически анализа лаборант.**

Дешара ха—3 шу.

Училище чакхъяьккхараштa дIалу юкъера образовани яккхарах дола диплом, 3—4 разрядагIа квалификаци а лу.

ТIехдика дешаш училище чакхъяьккхараш вузашкен военни училищешкен деша хьожабу.

10 класс чакхъяьккхараштa:

1. **Бурильщика гIончa.**
2. **ГIишлонхо-отделочник: штукатур, маляр, плиточник.**

Дешара ха—1 шу.

Училище чакхъяьккхачул тIехьагIа 3—4—5 разрядагIа квалификаци лу.

ТIехдика дешаш чакхбаьннараш льготни условеш вузе деша хьожабу.

Деша воагIачо хьачудала деза документаш:

1. **Дешархочун дай-наноЙн заявлени.**
2. **Образованех дола тешал.**
3. **Ваь ха тIайдa тешал (16 шу даьннараша — паспорт).**
4. **Вахача моттигера справка.**
5. **Школера характеристика.**
6. **Автобиографи.**
7. **3 х 4 размер йолаш яхх фотокарточка.**

Медицински комиссегIа чакхвоал училища еннача направленех.

Медкомиссех чакхваьнар экзаменаш йоацаш училище деша дIачуэц.

Училища адрес: г. Грозный, 364029, 12 участок СГПТУ-4. Автобусаш №№ 13, 24, 25, трамвай № 5, «12 участок» яхача уж соцача кхаччалца.

Хьамсара кагий нахи мехкарийи!

Х. Нурадилова цIерагIча Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен драматически театро дIахойт театра гIалгIай труппа актерий составе кхы тIа а юха кагирхой дIачуэцаш хилар.

ДIачуэц юкъера образовани йола кагий нахи мехкарийи, 1—2 шера театре болх баьчул тIехьагIа къона артисташ конкурс а йоацаш мехка театральни вузашка деша хьожаберга.

Цу хьакъехьа хаттa хIама долчо хаттa могарга Х. Нурадилова цIерагIча театре 1 сентябре деца хIара дена 9 сахьат даьлча дена 18 сахьат даллалца йолча хана.

Телефонаш: 2-15-79, 2-53-32, 2-17-86.

КАГИРХОЙ ТЕРКАМГА!

№ 11 йолча Грозненски юкъерча городской профессионально-техническа училища

ДIАХОЙТ

укх профессех кердача дешара шера дешархой деша дIачуэцаш хилар:

1. **Маляр** (гIишлош еча болх бе);
2. **Штукатур-облицовщик-плиточник;**
3. **Каменщик-болатех аьшкабетонни конструкцешта монтаж ю монтажник;**
4. **Слесарь-сантехник, газосварщик;**
5. **Юртанка гIишлош хьалъю мастер.**

Деша дIаэц 15 шу даьнна а кхы боккхагIа а бола, 8 — 10 классаш чакхъяьккха бола кагий нахи мехкарийи.

Деша бaгIaча хана:

8 класс чакхъяьккхараштa — 3 шу;
10 класс чакхъяьккхараштa—1 шу.

Училища кердача дешара комплекс болх беш а дешара-производственни оборудованеца дика Iалашьь а я. Дешархой мах боацаш кхачанца, обмундированеца, общежитеца Iалашбу, хIаьта 10 класс чакхъяьккхараш стипендеца а. Деша багIача хана дешархошта производственни дешар Iомадеча хана баьча балхаз 50 процент боарам болаш ахча тел.

Училище деша вагIаш лыкка ха къахьегама стажа дIалоархI. Юкъера профтехучилище чакх а яьккха экзаменаш дIасешараштa юкъера образовани профессии ялараx дола диплом дIалу.

ТIехдика диплом а эцаш чакхбьнна дешархой болх баь хилара стаж йоацаш вузе деша дIа а эп льготаш а лу царна.

Училище деша воагIачо хьачудала деза ер документаш:

1. **Директора цIерагIа язъь заявлени;**
2. **Дийша хилара документ;**
3. **Вахача моттигера справка;**
4. **Ваь ха тIайола тешал е паспорт;**
5. **Фотокарточкаш** (размер 4х6 йолаш);
6. **Медицински справка.**

Документаш дIачуйиду 8 сахьат даьлча дена 17 сахьат даллалца.

Училища адрес: город Грозный, Старопромысловски район, Катаяма цIерагIа керда поселок, Шефски улица, 21, цига ва вица я Центральни рынкера йоагIача №№ 4, 6, 26а, 11а йолча автобусашца Ташкала яхача уж соцача кхаччалца, е № 11 йолча автобусаца 7-гIа лини яхача кхаччалца.

РАДИО

18 август

8.40 — «Хьайбашлелдархой болх». Репортаж (нохчий меттала).
8.55 — Ашарaш.
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.23 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.15 — Перадачай программа.
8.25 — «Къонал» яха радиожурнал (эрсий меттала).
10.20 — «Халхь лелакьеш» (нохчий меттала).
11.00 — «Оризонт» яхача вокально - инструментальни ансамбля концерт. (эрсий меттала).
11.40 — «КIарахал» яха сатирически журнал (гIалгIай меттала).
12.20 — «Тодамса, деналах, синлех — Абдулаева очерк (эрсий меттала).
14.00 — «Къона Даьхе, саллечун ахе», (гIалгIай меттала).
16.20 — «Нохч-ГIалгIайчен поэзи мукъамашка» яхача цикланара передача. (гIалгIай меттала).

19 август

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.15 — Перадачай программа.
8.25 — «Шоана, дукха деза мукъамаш» (эрсий меттала).
11.15 — «Сенина Людмилайна сагIарIалетар». Музыкальни передача (эрсий меттала).
16.00 — «Къона тIехье» (нохчий меттала).
16.30 — «Дешара гIабуса» радиовыпуск (эрсий меттала).
18.00 — «ШIе сийнаш» (гIалгIай меттала).
18.30 — «Ашарашна доттагIах долларна» яха концерт (нохчий меттала).

Хоттам

Тахан республике гIоллен Грозней хуьцалуш мохк а йолаш. Йоачан а йоацаш. Малхбоалехьара секунде 9—14 метр чIоагIа мух а тьелкхаш хилеи фегара температура республике 25—30, Грозне 27—29 градус йовхал хилеш.

Кхоанeн ломмен хуьцалуш мохк а йолаш, цхьайолча моттигашка кIезиг-дукха догIа а делхаш, тайп-тайпарча малгIонашхьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьеккаш хилеи фегара температура бийсана 15—20, дийнахьа 24—29 градус йовхал хилеш.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТАХАНИ КХОАНЕЙ ХУРГДА

18 августа

С. М. Кирова цIерагIа культуран салаIарeн парк. 10.00. Болх беш я массайола аттракцион. ЖКУ-и ЖЭК-и домоуправленей командашта юкъе волейболах ловзара спортивни яхьаш. 14.00. «Цхьа кеза йовзаш йола классически музыка» яха радиоконцерт. 17.00. Баьццара театр «ДоттагIий аIашагIкхетар» яхача вокально инструментальни ансамбля концерт. 17.30. Музыкальни эстрада. Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен филармоне симфонически оркестра концерт. 16.00. Кинолекторий «Советски пьхьа» яха лекци. 19.30. «Къахьегам — сийдола хьамча» яха кинофестиваль. Халхара майда. Кагирхой салаIара сайре.

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 18.00. Халхара зал «Советски ветеранийн» клуба хьалхара заседани. 19.00. Баьццара театр. «Са хьамсара Робинзон» яха фильм. 19.30. Халхара майда. Кагирхой салаIара сайре.

Химикий культура Дворец. 10.00 — Болх беш я «Самоделки» яха мастерски. 12.00. Тюленин Сергея цIерагIча клуба заседани. «Дика дар во дар фуд» яха утренник. Волейболах йола спортивни яхьаш. 16.00. СССР Фе Флота Денна хетаь «Хьал мара волиет» яха беседа. 18.00. «Вай мехка гIоала» яха кинопрограмма.

Н. К. Крупская цIерагIа культура Дворец. 10.00 Болх беш да «Къона ленинец» яха берий кинотеатр. Хьокхаргда мультфильмаш. 14.00 Болх беш я массайола аттракцион. 15.00. Массовкаш, ловзараш, викторинаш. 19.00 Халхара майда. Кагирхой салаIара сайре.

19 августа

С. М. Кирова цIерагIа культуран салаIарeн парк. 10.00 Болх беш я массайола аттракцион СССР Фе Флота Денна хетаь авиамоделистий гойтара выступленеш. Массовкаш, ловзараш викторинаш. 14.00. «Форд» яхол [illegible] яха радиоконцерт. 17.00. «ДоттагIий аIашагIкхетар» яхача вокально инструментальни ансамбля концерт 17.30. Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен филармоне симфонически оркестра концерт 18.00. Кинолекторий. «Юхерча Малх болаш хьал» яха лекци «Къахьегам сийдола хьамча» яха кинофестиваль. 19.30 — Халхара майда. Кагирхой салаIара сайре.

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 13.00. Бераштa гойтаргда мультфильмаш 19.00 — Баьццара театр. Гойтаргда «Са хьамсара Робинзон» яха фильм. 19.00 Халхара майда. Кагирхой салаIара сайре.

Химикий культура Дворец. 10.00 Къонача фланеристий гойтара выставка. 14.00. Болх беш да «Седкъи» яха берий кинотеатр. «Фаьлий дуьнен чу» кинохикъбар. 16.00. «Турпалаш» [illegible] котбаьннараштa хетадаь дола «Тха кIира» яха радиожурнал.

Н. К. Крупская цIерагIа культура Дворец. 10.00. Болх беш да «Къона ленинец» яха берий кинотеатр. Хьокхаргда бераштa дола фильм. 14.00. Болх беш я массайола аттракцион. 19.00. Халхара майда. Кагирхой салаIара сайре.

«ТЕРЕК» — «ТРАКТОР»

Селхан С. Орджоникидзе цIерагIча стадионе футболах йолча мехка чемпионата арганарча матче «Терек» ловзар хилар Павлодарерча «Тракторца». Ловзар чакхдаьлар счет 3:0 йолаш «Терек» котйолаш.

Редактора заместитель М. М. ХАМХОЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковски ул. 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместителa — 9-24-03; бехктоххама секретара — 9-24-00; отделаш: партийни вахара — 9-24-04; промышленностен транспорте — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кехаташ — 9-24-07; корректоре — 3-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 3-89-88.

Газет арадувл шинарей, ерси, шоаттен деношка

СФ05223. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 5011.